

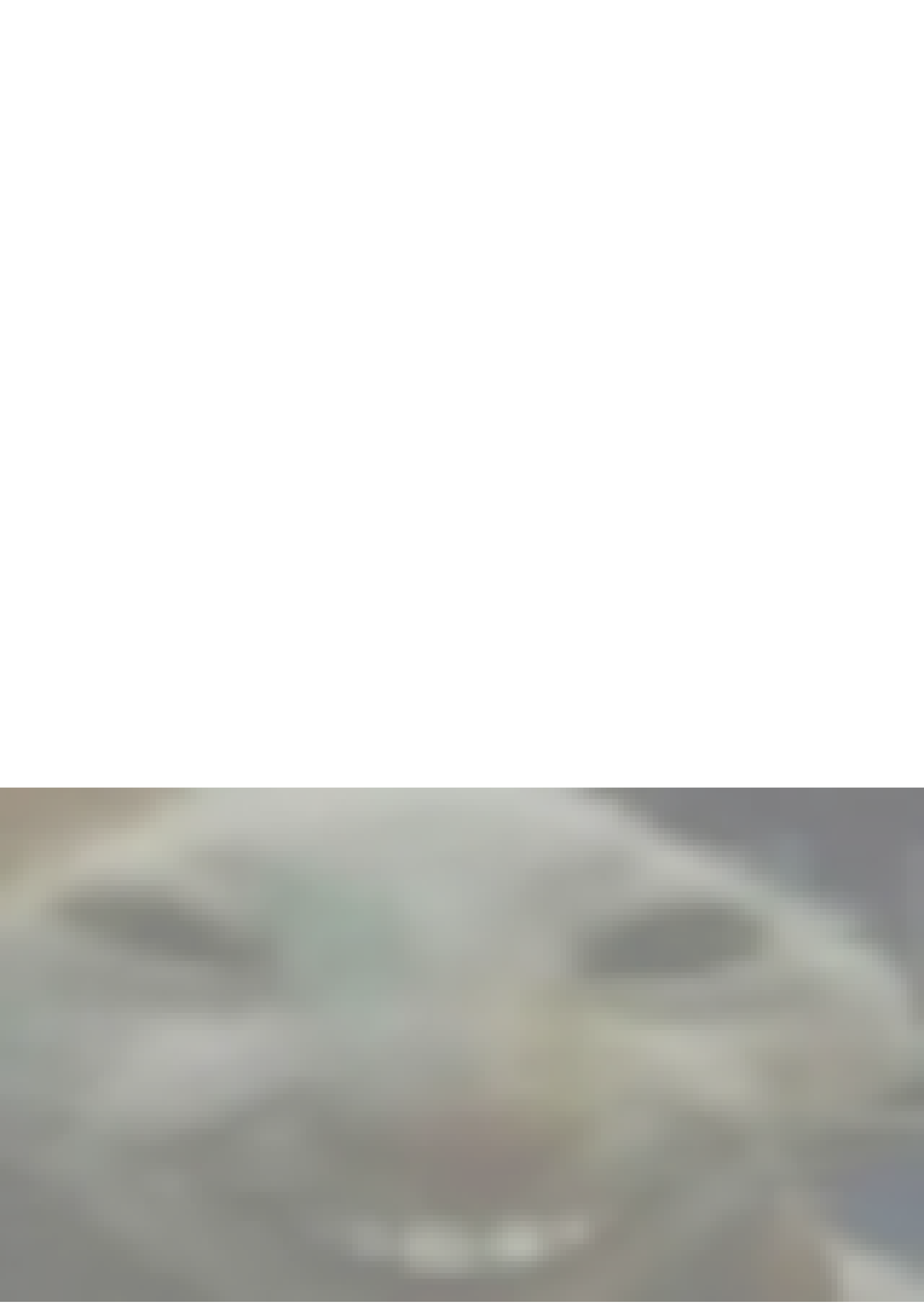
Historia

zeszyt ćwiczeń

8

Tomasz Małkowski

Historia 8

**zeszyt ćwiczeń dla klasy ósmej
szkoły podstawowej**

Redaktor prowadzący: Aleksandra Golecka-Mazur
Konsultacja merytoryczna: Łukasz Kępski, Michał Sempołowicz, Robert Tocha
Redakcja językowa: Aleksandra Golecka-Mazur, Renata Korewo, Elżbieta Pałasz
Opracowanie merytoryczne map: Robert Tocha
Opracowanie graficzne map: Marcin Sobiech (EXGEO Professional Map), Maria Chojnicka
Korekta map: Aleksandra Grygo
Projekt graficzny książki: Maciej Krawczyński
Rysunki: Bartłomiej Brosz, Robert Jurga
Redakcja techniczna: Aleksandra Golecka-Mazur
Skład: Kamila Kwiek

Na okładce: Pracownicy Stoczni Gdańskiej im. Lenina protestują przeciwko planom jej zamknięcia.
Zdjęcie z 1988 r.; autor: Bernard Bisson/Sygma via Getty Images.

Zeszyt ćwiczeń stanowi uzupełnienie podręcznika Tomasza Małkowskiego *Historia 8*, dopuszczonego przez MEN do użytku szkolnego – numer w wykazie: 829/5/2018.
Obie książki są zgodne z programem *Podróże w czasie* dla II etapu edukacyjnego.

ISBN 978-83-8118-175-4

© Copyright by Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe

Wydawca: Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe, 80-241 Gdańsk, Al. Grunwaldzka 50A

Gdańsk 2026. Wydanie dziewiąte

Druk i oprawa: Interak, Czarnków

Książka została wyprodukowana na papierze z certyfikatami FSC, PEFC, EU-Ecolabel oraz Blue Angel.

Niniejsza publikacja podlega ochronie przewidzianej w przepisach Ustawy z dnia 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Każdy przypadek kopiowania lub zwielokrotniania fragmentu lub całości publikacji stanowi niedozwolone naruszenie praw twórcy lub wydawcy, o ile nie odbywa się zgodnie z przepisami wyżej wymienionej ustawy.

Wydawca nie wyraża zgody na wykorzystanie niniejszej publikacji ani jej części do eksploracji tekstów i danych (text and data mining, TDM) w rozumieniu art. 4 Dyrektywy 2019/790/UE.

Wszystkie książki Wydawnictwa są dostępne w sprzedaży wysyłkowej.

Zamówienia można składać w księgarni internetowej: www.ksiegarnia.gwo.pl

lub nadsyłać listownie pod adresem:

Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe

80-305 Gdańsk 5, skrytka pocztowa 80

tel. 801-643-917, 58-340-63-63

www.gwo.pl e-mail: handel@gwo.pl

Spis treści

1. Wybuch II wojny światowej	4
2. Wojna obronna Polski	7
3. Podboje Stalina i Hitlera	9
4. W okupowanej Europie	13
5. Wielka koalicja	15
6. Zwycięstwo aliantów	17
7. Decyzje wielkich mocarstw	19
8. Polska pod okupacją	21
9. Rząd londyński i Polskie Państwo Podziemne	24
10. Powstanie warszawskie	26
11. Sprawa polska w czasie II wojny światowej	28
12. Świat po II wojnie światowej	31
13. Podzielone Niemcy	34
14. Na Zachodzie i za żelazną kurtyną	36
15. Dekolonizacja po II wojnie światowej	39
16. Konflikty zimnej wojny	41
17. Konflikt na Bliskim Wschodzie	45
18. Chiny i Japonia po II wojnie światowej	48
19. Podziemie niepodległościowe	50
20. Komuniści u władzy	52
21. Stalinizm w Polsce	54
22. Od stalinizmu do małej stabilizacji	57
23. Od Gomułki do Gierka	59
24. „Solidarność”	61
25. Stan wojenny	63
26. Upadek PRL	65
27. Rozpad ZSRR	67
28. Jesień Narodów	69
29. Chiny mocarstwem	73
30. Bliski Wschód na przełomie XX i XXI w.	76
31. Integracja europejska	79
32. Dzisiejszy świat	82
33. Polska w NATO i Unii Europejskiej	85

1

Wybuch II wojny światowej

■ Ciekawostka

Józef Piłsudski zabronił przygotowań do wojny na dwa fronty – z Niemcami i ZSRR – ponieważ jego zdaniem Polska nie tylko by przegrała, ale też poniosła zbyt wielkie straty. Stwierdził, że jeśli taka wojna jednak wybuchnie, Polska będzie potrzebowała 50 lat, żeby odzyskać niepodległość. Piłsudski nie dożył wybuchu II wojny światowej, ale jego ocena okazała się trafna co do roku.

ćwiczenie

1

W 1939 r. Niemcy, Wielka Brytania, Francja i ZSRR prowadziły działania dyplomatyczne dotyczące Polski (wysuwanie żądań, zawieranie sojuszy i paktów). Uzupełnij tabelkę na temat tych działań – tak jak w przykładzie.

PAŃSTWO	DATA	DZIAŁANIA DYPLMATYCZNE
Niemcy		
Wielka Brytania	31 marca 1939 r.	Wielka Brytania udzieliła Polsce gwarancji pomocy w razie zagrożenia; 25 sierpnia dodatkowo zawarła z Polską układ o pomocy wojskowej.
Francja		
ZSRR		

Wskaż strzałkami na mapie dwóch sojuszników i dwóch wrogów Polski w sierpniu 1939 r. Przy każdej strzałce napisz: „sojusznik” albo „wróg” – tak jak w przykładzie.

Na podstawie materiałów zamieszczonych niżej oraz w podręczniku wyjaśnij:

- W jaki sposób polska propaganda ukazywała przygotowanie państwa do wojny?
- Jak ten propagandowy obraz miał się do rzeczywistości?
- Czy, twoim zdaniem, w sytuacji zbliżającej się wojny rząd ma prawo rozpowszechniać tylko te informacje, które zachęcą społeczeństwo do walki? Uzasadnij swoją opinię.

Wiara w siłę militarną państwa, wiara w potęgę Anglii i Francji sprzymierzonych z Polską była powszechna, absolutna. Dobrze, niech spróbują... Dywizje dadzą dostateczny odpór, duch wojska jest znakomity, wojsko wojny się nie obawia – ba, nawet jej pragnie. (...) Hitler się nie odważy, cofnie się w ostatniej chwili – takie było powszechne przekonanie (...).

Wacław Lipiński, Obrona Warszawy – pierwsze dni wojny, ok. 1940 r.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2

Wojna obronna Polski

■ Ciekawostka

Ulotki zrzucone przez brytyjskie lotnictwo nad Niemcami we wrześniu 1939 r. mówiły m.in. o „niemieckiej krwi”, która „popłynęła strumieniami w polskiej wojnie”. Jednak straty Wehrmachtu były niewielkie w porównaniu z liczbą zabitych i rannych w czasie I wojny światowej, toteż ulotki nie wywarły na Niemcach żadnego wrażenia.

ćwiczenie

1

Cyfrę umieszczoną przed każdą bitwą wpisz przy właściwym opisie.

1) obrona Westerplatte (1–7 września)	☐ Wołyńska Brygada Kawalerii zwycięsko odpierała ataki dywizji pancerniej Wehrmachtu.
2) obrona Poczty Polskiej (1 września)	☐ Ok. 360 Polaków broniło się przed ponad 30 tysiącami żołnierzy niemieckich, wspieranych przez co najmniej 160 czołgów.
3) bitwa pod Mokrą (1 września)	☐ Kilkudziesięciu pocztowców przez kilka godzin broniło symbolu polskości w Wolnym Mieście Gdańsku.
4) bitwa pod Wizną (7–10 września)	☐ Ok. 200 polskich żołnierzy dowodzonych przez majora Henryka Sucharskiego broniło się przed niemieckimi atakami z lądu, morza i powietrza.
5) bitwa nad Bzurą (9–22 września)	☐ Polscy żołnierze i ochotnicy bronili miasta przed czołgami i piechotą Armii Czerwonej.
6) obrona Warszawy (8–28 września)	☐ Niemcy bombardowali miasto z powietrza oraz ostrzeliwali z ziemi. Obrońcy poddali się z powodu dramatycznej sytuacji mieszkańców.
7) obrona Grodna (20–22 września)	☐ Ostatnia bitwa wojny obronnej. Polacy bronili się przed Niemcami; poddali się, gdy zabrakło im amunicji.
8) bitwa pod Kockiem (2–5 października)	☐ Największa bitwa wojny obronnej. Mimo początkowych sukcesów Polacy ją przegrali, gdy Niemcy ściągnęli kilkaset czołgów i samolotów.

ćwiczenie

2

W tekście rozdziału podręcznika pada kilka różnych określeń działań wojennych, które rozpoczęły się po wybuchu II wojny światowej. Wyjaśnij, na czym polegały.

wojna obronna Polski – .....

.....

wojna błyskawiczna – .....

.....

wojna totalna – .....

.....

„dziwna wojna” – .....

.....

ćwiczenie

3

Zamieszczony niżej rysunek satyryczny ukazał się 20 września 1939 r. w brytyjskiej gazecie „Evening Standard”. Przedstawia Hitlera i Stalina, którzy prawią sobie „uprzejmości”. Wyjaśnij:

- Co ukazał autor rysunku?
- Kogo symbolizuje leżący człowiek?
- Dlaczego, twoim zdaniem, Hitler i Stalin z pozoru zachowują się wobec siebie z wyszukaną grzecznością, a w rzeczywistości wzajemnie się znieważają?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hitler: Największy łajdak na Ziemi, jeśli się nie mylę?

Stalin: Krwawy oprawca robotników, jak sądzę?

3

Podboje Stalina i Hitlera

■ Ciekawostka

Jednym z najlepszych oddziałów lotniczych w bitwie o Anglię – jeśli nie najlepszym – był polski Dywizjon 303. Choć trudno jednoznacznie ustalić, ile niemieckich samolotów zestrzelili polscy piloci, Dywizjon 303 poniósł najmniejsze straty własne w stosunku do zestrzelonych maszyn wroga.

ćwiczenie

1

Mapy na s. 9–11 pokazują Europę w latach 1939, 1940 i 1941. Przy każdej mapie znajdują się opisy agresji Niemiec lub ZSRR przeciwko innym państwom. Wpisz ich nazwy na mapach, a następnie połącz strzałką każdy opis z zaatakowanym państwem.

17 września ZSRR napadł na Polskę. Wschodnia część Polski znalazła się pod radziecką okupacją.

LEGENDA
 ■ obszary okupowane przez Trzecią Rzeszę
 ● obłężenie

Działania zbrojne w Europie w 1939 r.

1 września Niemcy napadły na Polskę. Wojna obronna zakończyła się 5 października, a zachodnia część Polski znalazła się pod niemiecką okupacją.

W listopadzie 1939 r. ZSRR zaatakował Finlandię. W wyniku wojny zimowej Finowie utracili część ziem, ale obronili niepodległość.

W kwietniu Niemcy napadły na Danię i błyskawicznie ją pokonały.

W kwietniu Niemcy napadły na Norwegię i zajęły ją po prawie dwóch miesiącach walk.

10 maja Niemcy napadły na Belgię, Holandię i Luksemburg i szybko je pokonały.

W czerwcu Armia Czerwona zajęła republiki bałtyckie: Litwę, Łotwę i Estonię, które zostały potem przyłączone do ZSRR.

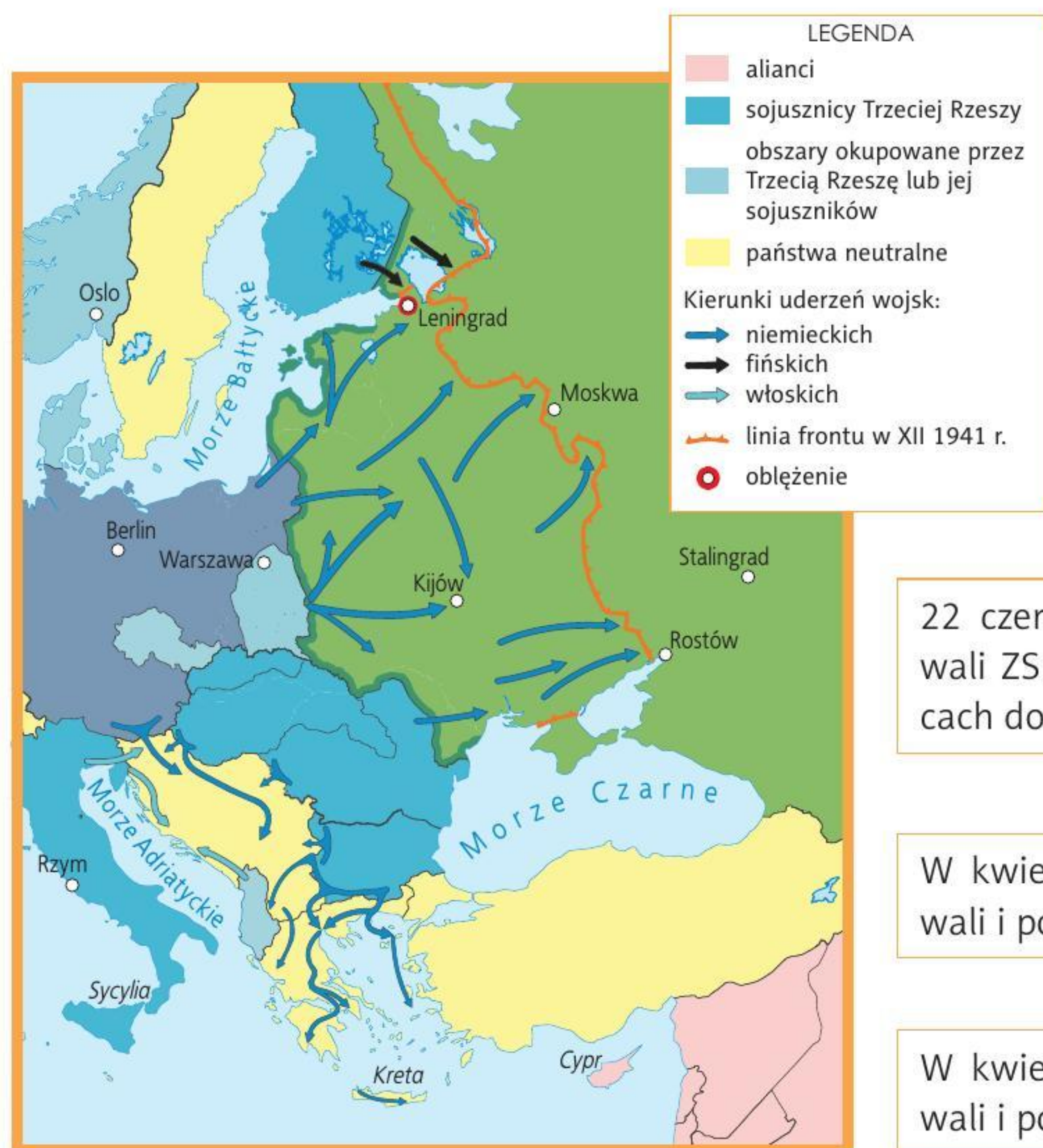
Działania zbrojne w Europie w 1940 r.

W lipcu Niemcy rozpoczęli powietrzną bitwę o Anglię, lecz nie zdołali jej wygrać.

10 maja Niemcy napadły na Francję. Francuzi skapitulowali 22 czerwca.

W październiku Włosi zaatakowali Grecję, jednak Grecy wyparli ich ze swojego kraju.

22 czerwca Niemcy zaatakowali ZSRR i po trzech miesiącach dotarli pod Moskwę.

W kwietniu Niemcy zaatakowali i podbili Jugosławię.

W kwietniu Niemcy zaatakowali i podbili Grecję.

Działania zbrojne w Europie w 1941 r.

ćwiczenie

2

Napisz, jakiego konfliktu z lat 1939–1941 dotyczy każde z poniższych zdań.

- Agresor napadł na to państwo, jednak został odparty i musiał prosić o pomoc sojusznika. ....
- Choć agresor twierdził, że tylko broni się przed napaścią obcego państwa, został wykluczony z Ligi Narodów. ....
- Te dwa państwa zostały zaatakowane, gdyż agresor chciał zapewnić sobie bezpieczeństwo dostaw rudy żelaza ze Szwecji. ....
- Wojska agresora zajęły trzy państwa, a wówczas ich nowo wybrane parlamenty zrzekły się niepodległości. ....

Uzupełnij tabelkę, w której przedstawisz przygotowania wojenne i początkowy przebieg wojny niemiecko-radzieckiej.

	TRZECIA RZESZA	ZWIĄZEK RADZIECKI
Co planowali dyktatorzy w stosunku do przeciwnika?		<i>Stalin zamierzał poczekać na osłabienie Niemiec w wojnie z Wielką Brytanią i wówczas je zaatakować.</i>
W jaki sposób oba państwa przygotowywały się do wojny?		<i>ZSRR miał ogromną armię, jednak przygotowywał się do ataku na Niemcy, a nie do obrony przed niemiecką napaścią.</i>
Co się wydarzyło na froncie niemiecko-radzieckim w 1941 r.?		
Co świadczy o tym, że wojna Trzeciej Rzeszy z ZSRR była starciem dwóch totalitaryzmów?	<i>Niemcy masowo zabijali Żydów i komunistów, palili wsie, a kobiety i dzieci wykorzystywali jako „żywe tarcze”. Planowali też zagłodzenie 30 milionów ludzi.</i>	

4

W okupowanej Europie

■ Ciekawostka

W czasie II wojny światowej dyplomaci rządu londyńskiego w Szwajcarii uratowali przeszło 2 tysiące polskich Żydów. Nielegalnie kupowali puste paszporty Paragwaju, wpisywali do nich nazwiska polskich Żydów i przemycali sfałszowane dokumenty do kraju. Niemcy wysyłali rzekomych obywateli Paragwaju do obozów internowania w Niemczech i we Francji, gdzie większość tych ludzi przeżyła wojnę.

ćwiczenie

1

Prawda czy fałsz? Zaznacz krzyżykiem w odpowiednim miejscu.

	PRAWDA	FAŁSZ
Nazizm dzielił ludzkość na rasy, z których najwyżej stała jakoby rasa germańska, a najniżej – Żydzi i Romowie.		
Hitler zamierzał podbić południową Europę, by zbudować tam tysiącletnią „Rzeszę Wielkoniemiecką”.		
Słowianie byli dla Hitlera „podludźmi”, z których część miała zostać wymordowana, a część – służyć niemieckiej „rasie panów”.		
Hitler szanował demokrację amerykańską.		

ćwiczenie

2

Każde z poniższych zdań zawiera błąd. Przekreśl go i wpisz poprawną informację.

Do 1944 r. aż 7,6 miliona Europejczyków z państw podbitych przez Trzecią Rzeszę – wśród nich 1,7 miliona Polaków – zgłosiło się do pracy w Niemczech.

Jedynie w Europie Środkowo-Wschodniej istniał ruch oporu przeciwko Niemcom.

Tylko pojedynczy obywatele ZSRR walczyli po stronie Niemiec.

Oto dwa zdjęcia ukazujące to samo miejsce – warszawskie getto. Pierwsze zdjęcie pochodzi z 1941 r., drugie wykonano w 1943 r., po upadku powstania w getcie. Wyjaśnij osobie nieznającej historii, czym było getto i dlaczego druga fotografia tak bardzo różni się od pierwszej.

5

Wielka koalicja

■ Ciekawostka

Japoński atak na Pearl Harbor spowodował znacznie mniejsze straty, niż początkowo sędzono. Okręty USA zatonięły w porcie, toteż Amerykanie większość z nich wydobyli i wyremontowali. W bazie nie było lotniskowców, dlatego żaden nie został zniszczony – tymczasem to właśnie ich użycie zadecydowało o późniejszym zwycięstwie Amerykanów w wojnie na Pacyfiku.

ćwiczenie

1

Jakie zmiany ważne dla przebiegu wojny zaszły w 1941 r.? Wpisz cyfrę umieszczoną przed każdym państwem przy odpowiednim wydarzeniu lub wydarzeniach.

1) Niemcy	☐ wypowiedziały wojnę Japonii
2) Włochy	☐ wypowiedziały wojnę Stanom Zjednoczonym
3) Japonia	☐ zaatakowały ZSRR
	☐ zostały zaatakowane przez Japonię
4) Wielka Brytania	☐ został zaatakowany przez Niemcy
5) ZSRR	☐ zaatakowała bazę marynarki wojennej w Pearl Harbor
6) USA	☐ obiecała ZSRR wszelką pomoc

ćwiczenie

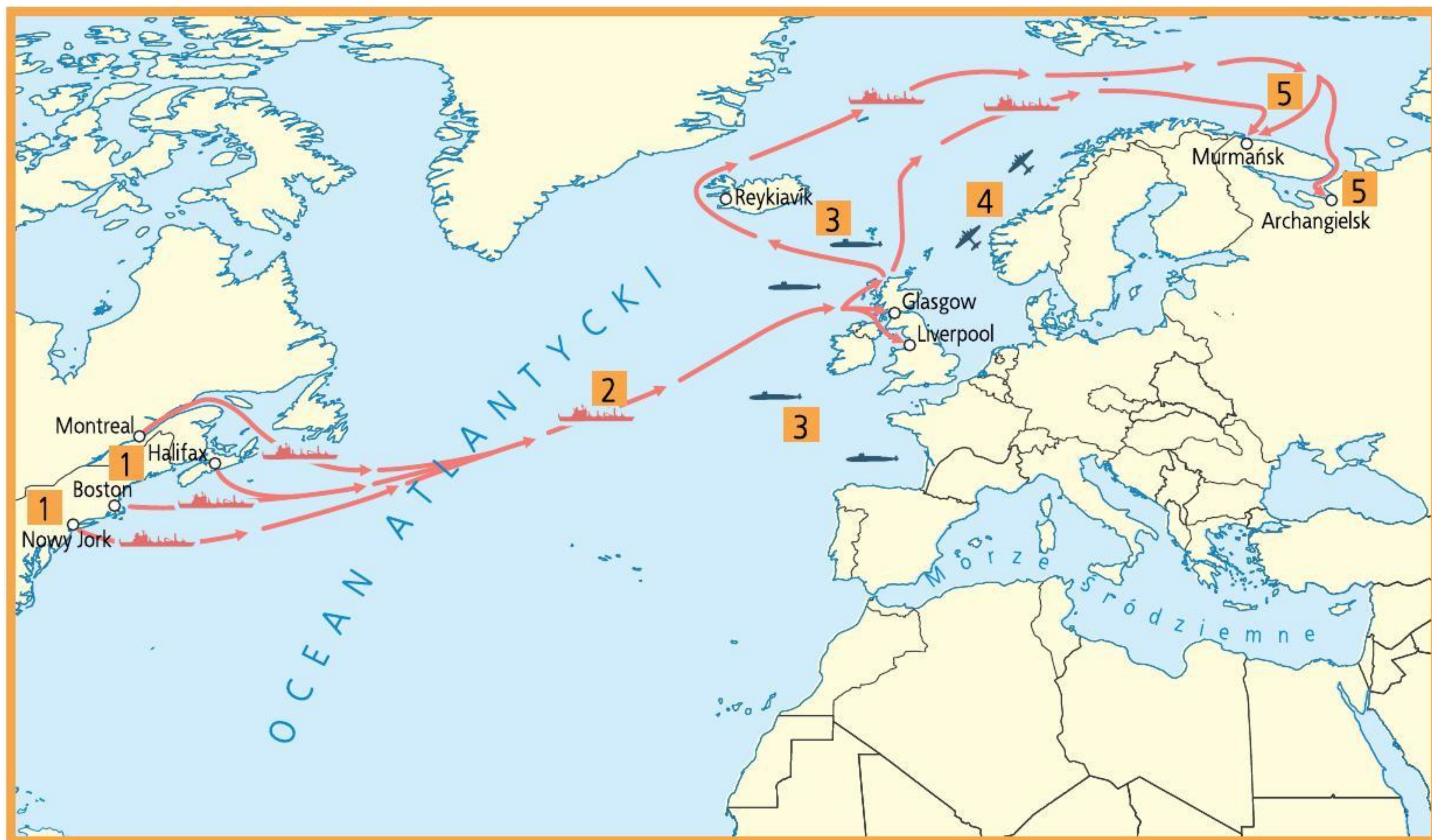
2

Wyjaśnij dwa pojęcia i dopisz nazwę trzeciego.

- wielka koalicja – .....
- blokada Leningradu – .....
- ..... – największa bitwa pancerna II wojny światowej, przegrana przez Niemców (1943)

Dopisz brakujące informacje w objaśnieniach do mapy ukazującej bitwę o Atlantyk – tak jak w przykładzie 5.

1 Z portów USA i Kanady wyruszały konwoje wiozące

.....

.....

.....

2 Bezpieczeństwo alianckich konwojów miało ogromne znaczenie dla wyniku wojny, gdyż

.....

.....,

.....

3 „Wilcze stada” były to

.....

.....,

.....

.....

4 Z Norwegii startowały

.....

.....,

które .....

.....

5 Murmańsk i Archangielsk były niezamarzającymi portami, toteż konwoje przyływały do nich także zimą.

6

Zwycięstwo aliantów

■ Ciekawostka

W 1943 r. nowy rząd włoski kazał uwięzić Mussoliniego w górskim hotelu w Apeninach, do którego można się było dostać tylko kolejką linową. Jednak na polecenie Hitlera grupa niemieckich komandosów uwolniła dyktatora w brawurowej akcji (wylądowali na szybowcach w pobliżu hotelu). Mussolini żył jeszcze ponad półtora roku – w kwietniu 1945 r. został schwytany i zastrzelony przez włoskich komunistów.

ćwiczenie

1

Każde ze zdań zawiera błąd. Przekreśl go i wpisz poprawną informację.

Po opanowaniu Sycylii alianci zaatakowali północną część Włoch i ruszyli na Rzym.

.....

We wrześniu 1943 r. Mussolini podpisał zawieszenie broni z aliantami.

.....

Hitler rozmieścił we Włoszech oddziały Wehrmachtu, lecz alianci szybko zdobyli cały kraj.

.....

W maju 1944 r. brytyjscy czołgiści zdobyli Monte Cassino.

.....

ćwiczenie

2

Dopisz daty w nawiasach i ponumeruj w kolejności chronologicznej wydarzenia II wojny światowej na Dalekim Wschodzie.

☐ Amerykanie zrzućli bomby atomowe na Hiroszimę i Nagasaki (.....).

☐ Japończycy podpisali akt bezwarunkowej kapitulacji (.....).

☐ Amerykanie zyskali zdecydowaną przewagę w wojnie na Pacyfiku (.....).

☐ Japończycy opanowali większość południowo-wschodniej Azji (do ..... r.).

Przyjrzyj się mapie Europy w latach 1944–1945 i uzupełnij tabelkę.

PAŃSTWA I CZĘŚCI PAŃSTW OPANOWANE PRZEZ WOJSKA WIELKIEJ KOALICJI

	na froncie zachodnim	na froncie wschodnim
do końca 1944 r.		
w 1945 r.		

7

Decyzje wielkich mocarstw

■ Ciekawostka

W lutym 1945 r. w parlamencie brytyjskim odbyła się debata o zakończonej właśnie konferencji jałtańskiej. Część posłów ostro sprzeciwiła się oddaniu sojuszniczej Polski Stalinowi. Jeden z nich – Henry Strauss (czytaj: stros) – na znak protestu zrezygnował z dalszego udziału w pracach parlamentu.

ćwiczenie

1

Zaznacz krzyżykami w odpowiednich miejscach cele polityki przywódców tworzących wielką trójkę.

CELE POLITYKI PRZYWÓDCÓW WIELKICH MOCARSTW PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ	Winston Churchill (Wielka Brytania)	Franklin D. Roosevelt (USA)	Józef Stalin (ZSRR)
Chciał przywrócenia równowagi sił w Europie.			
Dążył do uzyskania nowych terytoriów.			
Pragnął zabezpieczyć swoje państwo przed kolejnym atakiem z zaskoczenia.			
Chciał zachować kolonie.			
Sprzeciwiał się kolonializmowi.			
Był gotów wziąć udział w wojnie z Japonią w nadziei na zdobycze terytorialne.			
Zamierzał wciągnąć ZSRR do wojny z Japonią.			
Pragnął uczynić ze swego państwa światowe mocarstwo.			
Chciał utrzymać mocarstwową pozycję swojego państwa, co jednak było trudne.			
Chciał utworzyć międzynarodową organizację stojącą na straży pokoju.			

Oto lista postanowień konferencji jałtańskiej. Trzy z nich są błędne – skreśl je.

- Zostanie utworzona ONZ.
- Zostanie przywrócona równowaga sił w Europie.
- ZSRR zrezygnuje z nabytków terytorialnych uzyskanych na mocy paktu Ribbentrop–Mołotow.
- Po pokonaniu Niemiec ZSRR przystąpi do wojny z Japonią.
- W wyzwolonych krajach Europy odbędą się wolne, demokratyczne wybory.
- Granice Polski zostaną przesunięte na zachód, a władzę w niej obejmie komunistyczny rząd przekształcony „na szerszej podstawie demokratycznej”.
- Władzę w Polsce obejmie rząd londyński.
- Niemcy będą podzielone na cztery strefy okupacyjne.

Niektórzy zachodni historycy twierdzą, że na konferencji w Jałcie Roosevelt i Churchill zachowali się jak trzeba. Niżej znajdziesz główne argumenty tych badaczy. Napisz, czy się z nimi zgadzasz czy nie, i uzasadnij swoją opinię.

Argumenty obrońców decyzji podjętych w Jałcie:

1. Konferencja w Jałcie zapewniła dalsze współdziałanie wschodnich i zachodnich aliantów, a niczego nie zmieniła w sytuacji krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Stalin i tak by je sobie podporządkował, nawet gdyby konferencja w Jałcie się nie odbyła.
2. Postanowienia konferencji mówiły o wolnych wyborach i demokracji w Europie. Zachód nie ponosi winy za to, że Stalin nie dotrzymał warunków umowy.

Twoja opinia i jej uzasadnienie:

8

Polska pod okupacją

■ Ciekawostka

W 1942 r. wysłannik polskiego ruchu oporu Jan Karski w przebraniu ukraińskiego strażnika dostał się do obozu przejściowego dla Żydów, skąd wysyłano ich do obozów zagłady. Dotarł potem do Londynu i Waszyngtonu, gdzie rozmawiał m.in. z prezydentem Rooseveltem. Alianci wiedzieli zatem o zagładzie, ale nie zrobili nic, by ją przerwać. Nie zbombardowali np. linii kolejowych prowadzących do Auschwitz, gdyż kierowali naloty na obiekty, których zniszczenie miało się przyczynić do zwycięstwa.

ćwiczenie

1

Każde z poniższych zdań opisuje sytuację podczas II wojny światowej na jednym z trzech obszarów:

- 1) na ziemiach wcielonych do III Rzeszy,
- 2) na ziemiach wcielonych do ZSRR,
- 3) w Generalnym Gubernatorstwie.

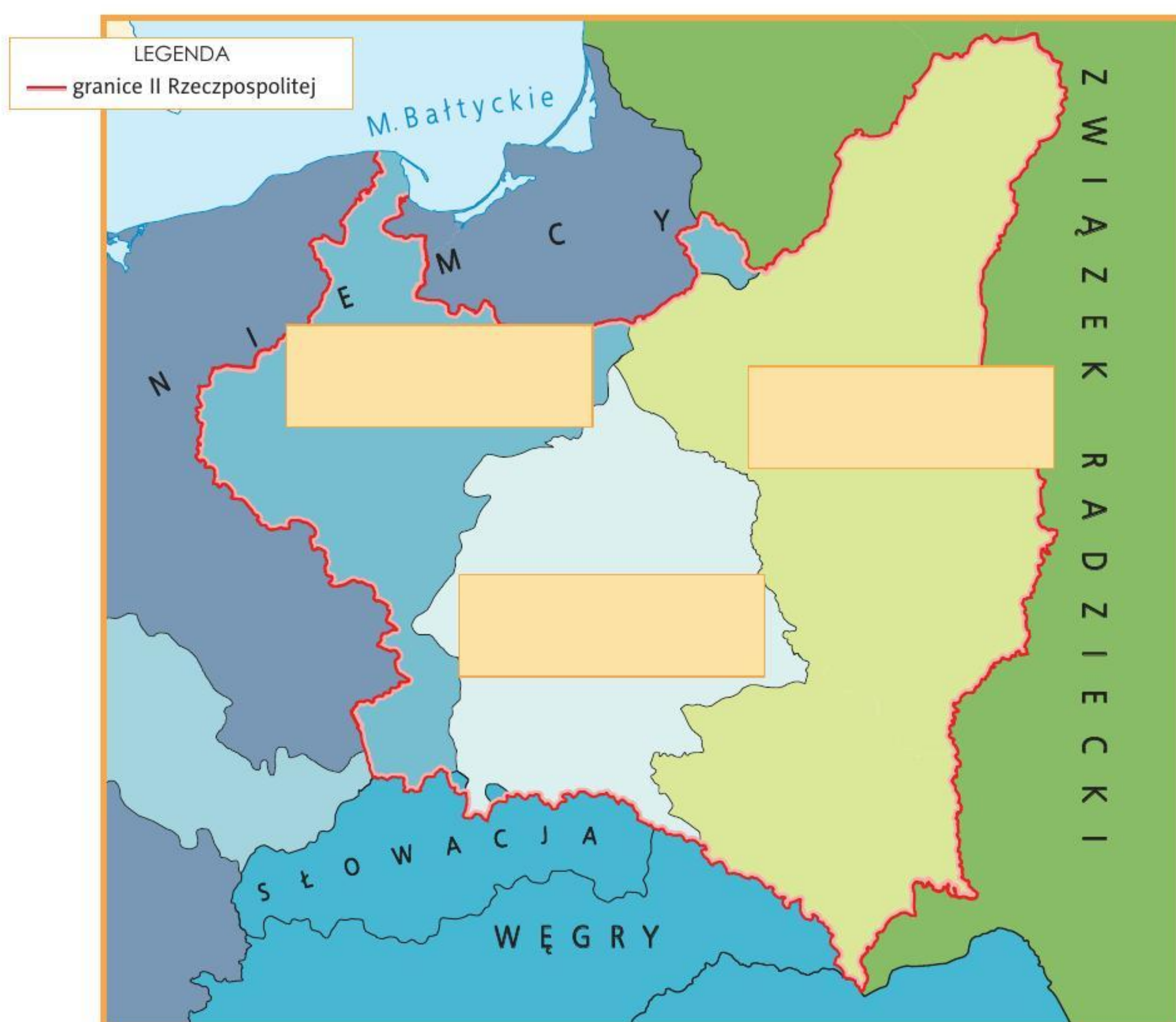
Napisz przy każdym zdaniu, o którym obszarze mowa.

- Polacy mieli się stać prymitywną siłą roboczą, bez własnej kultury i przywódców. ....
- W 1940 r. okupanci zorganizowali trzy wielkie deportacje obywateli polskich z tego obszaru, a w 1941 r. – czwartą. ....
- Polacy nie mieli prawa mówić po polsku. ....
- Okupanci zamknęli wszystkie polskie szkoły, także podstawowe. ....
- Istniały polskie szkoły podstawowe i zawodowe, ale szkoły średnie i wyższe zostały zamknięte. ....
- Kościoły zamieniano w magazyny albo muzea ateizmu. ....
- Częścią tego obszaru była Zamojszczyzna, gdzie w 1942 r. zaczęto realizować „Generalny plan wschodni”. ....
- Okupanci rozstrzelali tam ponad 30 tysięcy Polaków, m.in. w Palmirach. ....

Uzupełnij tabelkę i wpisz na mapie nazwy trzech okupowanych obszarów II Rzeczypospolitej.

II RZECZPOSPOLITA POD OKUPACJĄ NIEMIECKĄ I SOWIECKĄ			
	ziemie wcielone do Rzeszy	Generalne Gubernatorstwo	ziemie wcielone do ZSRR
liczba ludności			
liczba Polaków			
cele polityki okupanta w stosunku do tego obszaru			

Oto cztery zdjęcia ukazujące Polskę pod okupacją. Ich podpisy niewiele powiedzą komuś, kto nie zna historii II wojny światowej. Dopisz informacje, które wyjaśnią ówczesną sytuację naszego kraju.

Polscy robotnicy przymusowi u stóp Wawelu w Krakowie. W głębi grupa niemieckich żołnierzy.

Niemiecki strażnik i hitlerowskie flagi w Gdyni, przemianowanej przez Niemców na Gotenhafen (tj. port Gotów).

Czołgista Armii Czerwonej opowiada mieszkańcom Wilna o szczęśliwym – jego zdaniem – życiu robotników w ZSRR.

Żydzi przywiezieni przez Niemców do obozu w Auschwitz.

■ Ciekawostka

Podczas okupacji Niemcy wydawali w Warszawie gazetę w języku polskim „Nowy Kurier Warszawski”. W 1943 r. specjaliści od propagandy AK wydrukowali sfałszowany dodatek nadzwyczajny, który informował m.in. o rządzie londyńskim i sukcesach aliantów na Zachodzie. Dodatek rozszedł się w mgnieniu oka. Kosztował 20 groszy, ale już kilka dni później płacono za niego 100 złotych.

ćwiczenie

1

Uzupełnij tabelkę.

PAŃSTWO POLSKIE W LATACH 1939–1943	
na uchodźstwie	w kraju
prezydent państwa (podaj także rok i sposób objęcia urzędu):	przedstawiciel rządu emigracyjnego (nazwa stanowiska):
potoczna nazwa Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie (wyjaśnij też jej pochodzenie):	nazwa siatki urzędników, którą kierował, i podległe jej wydziały:
premier (imię i nazwisko):	siły zbrojne podległe rządowi emigracyjnemu (podaj ich nazwy i daty utworzenia):
siły zbrojne:	
naczelnny wódz (imię i nazwisko):	
	formy oporu stawianego okupantowi przez siły zbrojne podległe rządowi emigracyjnemu:

Uzupełnij tekst pojęciami z ramki.

zaboru ■ grobów katyńskich ■ Związek Patriotów Polskich
■ układ Sikorski–Majski ■ przywrócić ■ wojny
■ „amnestię” ■ ewakuację ■ podporządkowana Moskwie
■ przestał obowiązywać

W 1940 r. rząd londyński przyjął tezy polityki zagranicznej. W stosunku do Związku Radzieckiego postanowił, że: 1) Polska jest w stanie ..... z ZSRR. 2) Rząd nie uznaje ..... wschodniej części Polski przez ZSRR.

W lipcu 1941 r. Polska i Związek Radziecki zawarły ..... . Na jego mocy: 1) Stalin uznał, że pakt Ribbentrop–Mołotow ..... . 2) Polska i ZSRR ..... stosunki dyplomatyczne. 3) Stalin zgodził się na utworzenie Armii Polskiej w ZSRR i ..... dla więzionych obywateli polskich.

Od grudnia 1941 r. Stalin prowadził działania wymierzone w rząd londyński: 1) Zezwolił na ..... Armii Polskiej generała Andersa do Iranu. 2) W ZSRR powołał do życia ..... (1943). W okupowanej Polsce od 1942 r. istniała ..... komunistyczna Polska Partia Robotnicza. 3) Po odkryciu ..... Stalin oskarżył rząd londyński o zмовę z Hitlerem i zerwał stosunki dyplomatyczne z Polską (1943).

Wyjaśnij, jakie kłamstwa zawiera nota rządu ZSRR do ambasadora RP w Moskwie (s. 68 podręcznika).

.....

.....

.....

■ Ciekawostka

6 sierpnia 1944 r. odbyło się w Moskwie spotkanie delegacji rządu londyńskiego z polskimi komunistami, wśród których ważną rolę odgrywała Wanda Wasilewska. Gdy premier Mikołajczyk poprosił o pomoc dla walczącej Warszawy, Wasilewska odparła: „Panowie są źle poinformowani (...). Tu są ludzie, którzy wyszli 4 sierpnia z Warszawy i mówią, że tam był zupełny spokój”.

ćwiczenie

1

Tabela przedstawia cele akcji „Burza” i powstania warszawskiego. Każda rubryka w kolumnach 3. i 4. zawiera po dwie informacje – poprawną oraz błędną. Skreśl błędne informacje.

1. WYDARZENIE	2. CELE DOWÓDZTWA AK	3. CZY CELE ZOSTAŁY OSIĄGNIĘTE?	4. DLACZEGO?
Akcja „Burza”	Objęcie władzy na wyzwolonych terenach przez przedstawicieli rządu londyńskiego.	TAK NIE	Stalin uznał władzę przedstawicieli rządu londyńskiego na wyzwolonych terenach. Rosjanie aresztowali kilkadziesiąt tysięcy żołnierzy AK.
Powstanie warszawskie	Wojskowy – wyzwolenie Warszawy przed Armią Czerwoną.	TAK NIE	Powstańcy opanowali Warszawę. Powstanie poniosło klęskę.
	Polityczny – objęcie władzy w stolicy przez przedstawicieli rządu londyńskiego.	TAK NIE	Stalin zaakceptował władzę przedstawicieli rządu londyńskiego. Niemcy szybko odzyskali panowanie nad Warszawą, po czym ją zniszczyli.

Na podstawie tabelki oraz swojej wiedzy wypisz argumenty za powstaniem warszawskim i przeciwko niemu. Następnie przedstaw własną ocenę powstania warszawskiego.

SYTUACJA W WARSZAWIE LATEM 1944 R.					
Warszawianie:					
- byli przekonani, że Trzecia Rzesza jest bliska klęski, - po latach niemieckich represji i poniżeń chcieli jak najszybciej odzyskać wolność.					
Przewidywana przez dowódców AK sytuacja		Stosunek aliantów do planów powstańczych	Przeptyw informacji między dowódcami AK a:		Skutki powstania
po zwycięstwie powstania	po klęsce powstania		zachodnimi aliantami	Armią Czerwoną	
<i>Uważali, że Stalin albo uzna władzę rządu londyńskiego, albo skompromituje się przed zachodnimi sojusznikami.</i>	<i>Tej możliwości nie brali pod uwagę.</i>	<i>Alianci sprzeciwiali się powstaniu.</i>	<i>Dowódcy AK nie powiadomili aliantów o planach rozpoczęcia powstania, ale liczyli na pomoc wojskową Zachodu.</i>	<i>Dowódcy AK nie znali planów dowództwa Armii Czerwonej.</i>	<i>Ok. 200 tysięcy zabitych, kilkadziesiąt tysięcy rannych, zniszczona stolica, rozbite Polskie Państwo Podziemne.</i>

ARGUMENTY ZA POWSTANIEM	ARGUMENTY PRZECIWKO POWSTANIU

MOJA OCENA POWSTANIA WARSZAWSKIEGO

11

Sprawa polska w czasie II wojny światowej

■ Ciekawostka

1. Dywizja Piechoty im. Tadeusza Kościuszki, utworzona w ZSRR, przeszła swój chrzest bojowy w bitwie pod Lenino (12 i 13 października 1943 r.). Polacy atakowali Niemców bez wsparcia Armii Czerwonej i ponieśli porażkę okupioną wielkimi stratami (na 16 tysięcy żołnierzy były ponad 3 tysiące zabitych, rannych, wziętych do niewoli lub zaginionych). Tego chciał Stalin: Polacy mieli się odznaczyć walecznością, ponieść duże straty i pokazać światu, że chętnie przelewają krew u boku Armii Czerwonej.

ćwiczenie

1

Na podstawie mapy ze s. 82 podręcznika uzupełnij tabelkę o walkach Polaków na frontach II wojny światowej.

NAZWA JEDNOSTKI	GDZIE WALCZYŁA?	KIEDY WALCZYŁA?
Samodzielna Brygada Strzelców Podhalańskich		
Samodzielna Brygada Strzelców Karpackich		
1. Dywizja Piechoty im. T. Kościuszki, potem 1. Armia Wojska Polskiego		
2. Armia Wojska Polskiego		
1. Dywizja Pancerna gen. Maczka		
Armia Polska gen. Andersa		

Pojęciami z ramki uzupełnij kalendarium stosunków polsko-radzieckich w latach 1943–1945. W kalendarium odnotowano też działania polskich komunistów, gdyż byli oni całkowicie zależni od Stalina. Uwaga! Pojęcia są podane w mianowniku, wpisz każde we właściwym przypadku.

- rząd londyński ■ komunistyczny Rząd Tymczasowy
 ■ załączek polskiego rządu ■ akcja „Burza” ■ podziemny parlament
 ■ wschodnia granica ■ PKWN ■ Stalin

od maja 1943	Nabór Polaków w ZSRR do 1. Dywizji Piechoty im. Tadeusza Kościuszki (w 1944 r. przekształconej w 1. Armię Wojska Polskiego).
1 stycznia 1944	Utworzenie przez polskich komunistów w Warszawie Krajowej Rady Narodowej (KRN) – rzekomego .....
3/4 stycznia 1944	Przekroczenie przez Armię Czerwoną ..... II Rzeczypospolitej.
1944	Niepowodzenie ..... z powodu aresztowań akowców przez NKWD.
21 lipca 1944	Utworzenie w Moskwie Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN), który miał być .....
22 lipca 1944	Ogłoszenie <i>Manifestu PKWN</i> : jego autorzy uznali ..... za władzę „samozwańczą” i „nielegalną”.
1 sierpnia – 2 października 1944	Powstanie warszawskie – ..... nie udzielił pomocy walczącej Warszawie.
31 grudnia 1944	Przekształcenie się ..... w Rząd Tymczasowy Rzeczypospolitej Polskiej.
luty 1945	Konferencja jałtańska – zgoda przywódców USA i Wielkiej Brytanii na zmianę terytorium Polski i objęcie władzy przez ....

W zachodnich publikacjach można się czasem spotkać z opinią, że na konferencji jałtańskiej przywódcy Zachodu wcale nie oddali narodów Europy Środkowo-Wschodniej Stalinowi.

W naszym kraju takie rozumowanie budzi powszechny sprzeciw. Dlaczego? Wyjaśnij, co można zarzucić każdemu z postanowień konferencji jałtańskiej w sprawie Polski.

POSTANOWIENIA KONFERENCJI JAŁTAŃSKIEJ W SPRAWIE POLSKI	CO MOŻNA ZARZUCIĆ TEMU POSTANOWIENIU?
Granica Polski na wschodzie będzie przebiegać wzdłuż linii Curzona.	
W zamian Polska otrzyma znaczne, bliżej nieokreślone tereny na północy i zachodzie.	
Komunistyczny Rząd Tymczasowy będzie podstawą nowego rządu Polski.	
Nowy rząd przeprowadzi wolne i nieskrępowane wybory.	

■ Ciekawostka

Na konferencji w Poczdamie Churchill poinformował Józefa Stalina, że papieżowi nie podoba się objęcie władzy w Europie Środkowo-Wschodniej przez komunistów. Stalin odparł: „A ile dywizji ma papież?”. Gdy słowa dyktatora przekazano Piusowi XII, ten stwierdził podobno: „Powiedźcie mojemu synowi Józefowi, że spotka moje dywizje w życiu wiecznym”.

ćwiczenie

1

Wyobraź sobie, że bierzesz udział w wycieczce autokarowej po Nowym Jorku. Przewodnik mówi ciekawie, jednak niektórych jego słów w ogóle nie słychać. Uzupełnij każdą lukę brakującym wyrazem lub wyrazami.

Budynek, który wyrasta przed nami jak gigantyczne pudełko zapalek, to siedziba ONZ, czyli Organizacji ..... . Utworzono ją w 1945 r., a pomysłodawcą był prezydent ..... . Miała być kontynuatorką ..... Narodów, co nam mikrofon szwankuje, tyle że skuteczniejszą w działaniu. Kilka słów o ONZ: jej głównymi celami były utrzymanie ..... na świecie i rozwój współpracy między ..... . Ten mikrofon to chyba z muzeum wyciągnęli, zaraz się zapali, jak kiedyś radzieckie telewizory. W Zgromadzeniu Ogólnym zasiada kto? Tak, brawa dla pani tam z tyłu, zasiadają ..... każdego państwa członkowskiego ONZ. Natomiast Rada... Co, nie słychać? Postukam mikrofonem w szybę, może będzie lepiej. Zatem Rada ..... składa się z pięciu członków ..... i ....., wybieranych co dwa lata. Tak, dobrze pan tu podpowiada, Rada ma prawo ....., ale nie cała. Tylko członek ..... może się sprzeciwić rezolucji, czyli decyzji. Wciąż przerywa? Krzyczałbym do państwa bez mikrofonu, ale mam dziś jeszcze dwie wycieczki i ostatnią musiałbym oprowadzać szeptem. W 1948 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ uchwaliło Powszechną ..... człowieka. Dobrze, a teraz przerwa. Panie Jarku, pan zjedzie tu na parking...

Uzupełnij tabelkę.

USTRÓJ DEMOKRATYCZNY	USTRÓJ DEMOKRACJI LUDOWEJ
Istnieje system wielopartyjny i odbywają się wolne wybory.	
Państwo nie ingeruje w gospodarkę, a jedynie stara się zapewnić korzystne warunki do jej rozwoju.	
Ziemia i zakłady przemysłowe mogą należeć zarówno do państwa, jak i do prywatnych właścicieli.	
Aparat bezpieczeństwa jest kontrolowany przez instytucje demokratyczne, dzięki czemu nie może zyskać nadmiernych uprawnień ani zbyt szybko się rozrosnąć.	
Istnieją media niezależne od władz państwa. Państwo gwarantuje obywatelom wolność słowa i druku.	
Jeśli państwo nie jest zagrożone, jego władze nie powiększają armii.	

Oto dwa rysunki satyryczne z okresu zimnej wojny. Wyjaśnij, co skrytykowali lub wyśmiali ich autorzy. Pomogą ci objaśnienia pod rysunkami.

Stalin, określony szyderczo jako JO-JO-GOŁĄB, trzyma na smyczy gołąbka pokoju. W jednym ręku ma tablicę z francuskim napisem POKÓJ, w drugim – prymitywną broń bandytów.

.....

.....

.....

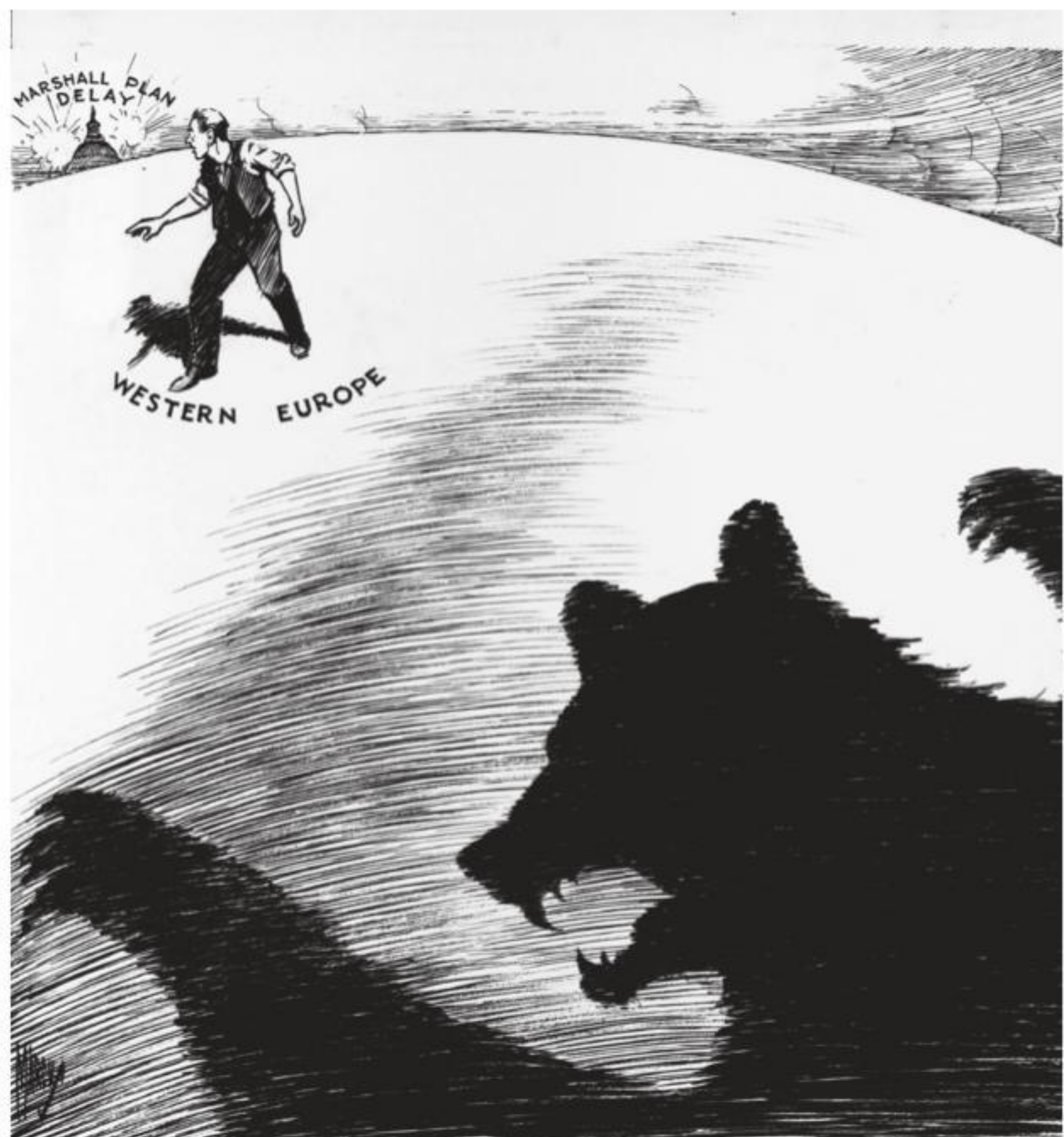
.....

.....

.....

.....

.....

Mężczyzna podpisany jako EUROPA ZACHODNIA ogląda się w kierunku Ameryki, gdzie nastąpiło OPÓŹNIENIE PLANU MARSHALLA. Tymczasem cień rosyjskiego niedźwiedzia wydłuża się groźnie na zachód.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

■ Ciekawostka

Gdy w 1948 r. stało się jasne, że Amerykanie i Brytyjczycy nie dopuszczą do zagłodzenia Berlina, Rosjanie postanowili przebić ofertę Zachodu. Zaproponowali darmowe wyżywienie każdemu Berlińczykowi, który przeniesie się z zachodniej części miasta do wschodniej. Jednak mało kto połąkomił się na tę propozycję.

ćwiczenie

1

Mapa ukazuje Niemcy w 1937 i 1949 r. Wpisz objaśnienia z ramki przy właściwych symbolach w legendzie.

granica Niemiec w 1937 r. ■ granica NRD w 1949 r. ■ granica RFN w 1949 r.
 ■ tereny Niemiec przyznane Polsce ■ tereny Niemiec przyznane ZSRR
 ■ NRD ■ RFN

LEGENDA

	.....
	.....
	.....
.....	.....
	.....
.....	.....
	.....
.....	.....
	.....
.....	.....
	.....
.....	.....

L. Luksemburg

ćwiczenie

2

Oto wypowiedzi ośmiorga mieszkańców RFN i NRD z połowy lat 50. Napisz, kto mieszka w którym kraju.

Nasze państwo nie uznaje granicy z Polską na Odrze i Nysie Łużyckiej.

Stolicą mojego państwa jest Berlin Wschodni, a nie żadne Bonn.

W czerwcu 1953 roku były u nas krwawe zamieszki.

Prowadzimy gospodarkę wolnorynkową i mamy mocną walutę. Jeszcze trochę i wszyscy będą mówić o niemieckim cudzie gospodarczym!

To ma być niepodległe państwo? A co robią u nas amerykańscy żołnierze?

Nasz Adenauer ma wprowadzić swoje lata, ale umie zadbać o rozwój Niemiec.

Jesteśmy republiką sprawiedliwości społecznej, bo przemysł, rolnictwo i handel należą do państwa.

Nie dopuścimy do agresji na nasze państwo, bo broń nas Układ Warszawski.

ćwiczenie

3

Uzupełnij tabelkę – porównaj dwa sojusze wojskowe z okresu zimnej wojny.

	NATO	UKŁAD WARSZAWSKI
Kiedy powstał sojusz?		
Z jakiego powodu został utworzony?		
Kto do niego z początku należał?		

14

Na Zachodzie i za żelazną kurtyną

■ Ciekawostka

Gdy w listopadzie 1956 r. Armia Radziecka wkroczyła do Budapesztu, premier Imre Nagy schronił się w ambasadzie jugosłowiańskiej. Wkrótce potem nowy przywódca Węgier zagwarantował mu bezpieczny wyjazd za granicę. W drodze Nagy został jednak zatrzymany, a potem potajemnie osądzony przez węgierski sąd i w 1958 r. powieszony.

ćwiczenie

1

Uzupełnij pojęcia, a następnie połącz je z właściwymi wyjaśnieniami.

Radio ..... Europa

demokratyczne i wolnościowe przemiany na Węgrzech w 1956 r., stłumione przez wojska radzieckie

rewolucja .....

reformy czeskich i słowackich komunistów głoszących „socjalizm z ludzką twarzą”, przerwane w wyniku inwazji wojsk Układu Warszawskiego w 1968 r.

..... Schumana

rozgłośnia radiowa założona w 1949 r., finansowana przez Stany Zjednoczone, nadająca programy do krajów europejskich podporządkowanych ZSRR

..... Wiosna

sformułowana w 1950 r. propozycja:
1) współpracy gospodarczej między Francją a Niemcami i innymi państwami Europy Zachodniej,
2) międzynarodowej kontroli produkcji węgla i stali

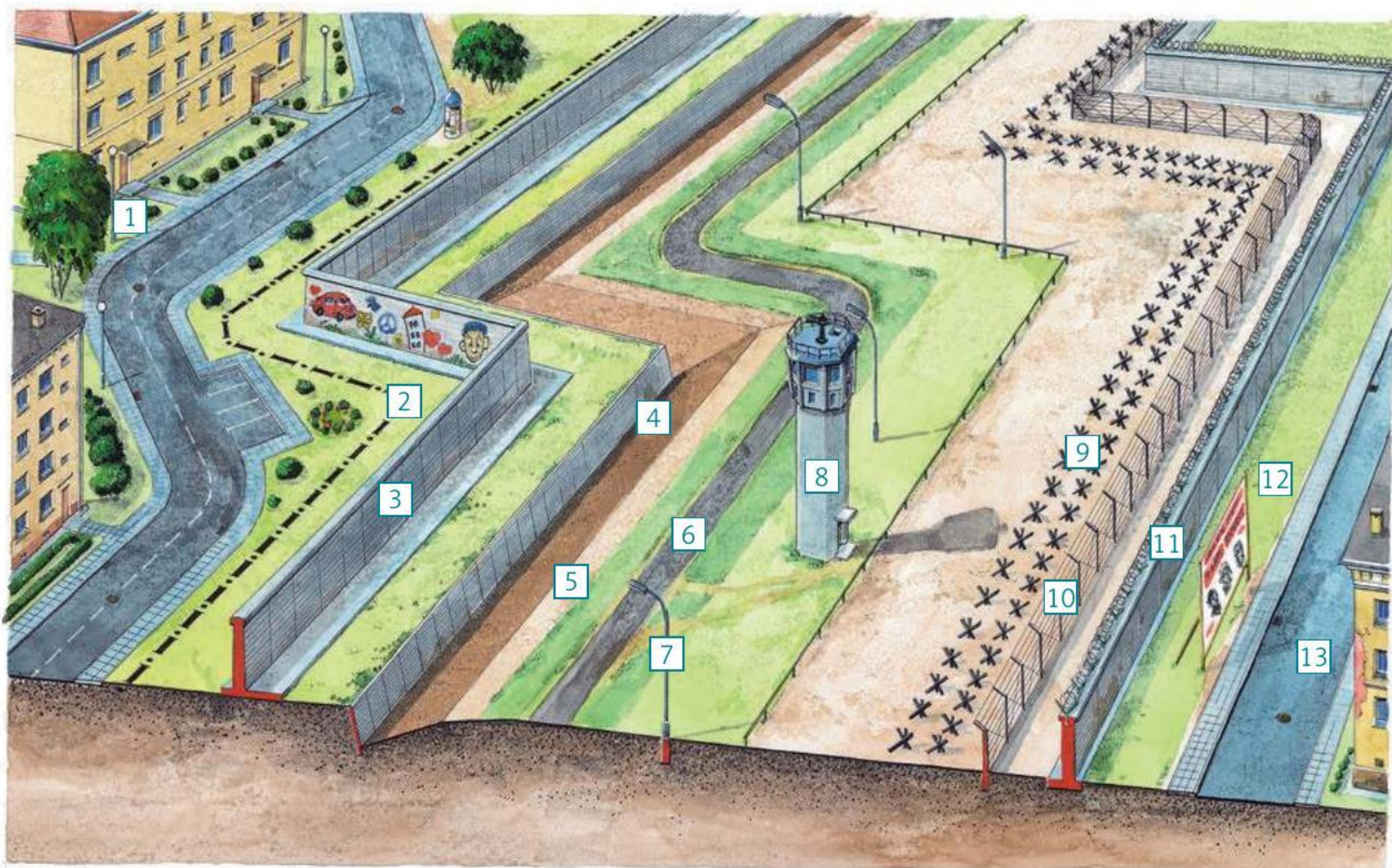
Jakie zmiany zaszły w Związku Radzieckim w wyniku destalinizacji? Uzupełnij tabelkę – tak jak w przykładzie.

STALINIZM	DESTALINIZACJA (ODWILŻ)
ZSRR dążył do światowej rewolucji, która zniszczy kapitalizm.	<i>ZSRR dopuścił możliwość pokojowego współistnienia państw komunistycznych z kapitalistycznymi.</i>
Stalin sprawował rządy dyktatorskie.	
Istniał kult jednostki – Stalin był ukazywany jako nieomylny geniusz.	
Rozbudowany aparat bezpieczeństwa miał ogromne uprawnienia.	
Prześladowano rzeczywistych i urojonych wrogów (wyroki śmierci, więzienia, obozy pracy).	
Nie istniała wolność słowa.	

Na s. 38 pokazano, jak wyglądał mur berliński pod koniec lat 70. XX w. Jak widać, sam mur to tylko zewnętrzna część całej strefy umocnień. Przestrzeń między murem zewnętrznym (3) a murem wewnętrznym (11) nazywano pasem śmierci. Żołnierze NRD strzelali do każdego, kto wszedł tam bez zezwolenia – nawet do własnych kolegów, którzy próbowali ucieczki na Zachód.

Czy zgodzisz się z twierdzeniem władz NRD, że mur berliński powstał po to, by chronić państwo przed napływem agentów imperializmu, a także przed zbrojną napaścią z Zachodu? W odpowiedzi wykorzystaj schemat konstrukcji muru.

1	Berlin Zachodni	8	wieża obserwacyjna
2	granica	9	zapory
3	mur zewnętrzny, znany jako mur berliński	10	płot sygnalizacyjny
4	rów przeciwczołgowy	11	mur wewnętrzny
5	pas kontrolny	12	teren przygraniczny
6	droga dla kolumn pojazdów	13	Berlin Wschodni
7	system oświetleniowy		

15

Dekolonizacja po II wojnie światowej

■ Ciekawostka

W 1976 r. prezydent Bokassa, który rządził Republiką Środkowoafrykańską, przekształcił ją w Cesarstwo Środkowoafrykańskie. Koronacja cesarska Bokassy odbyła się w następnym roku i kosztowała co najmniej 20 milionów dolarów – jedną trzecią rocznego budżetu ubogiego państwa. Sama wysadzana brylantami korona jego cesarskiej wysokości była ponoć warta pięć milionów dolarów.

ćwiczenie

1

Oto lista głównych przyczyn dekolonizacji po II wojnie światowej. Zaznacz krzyżykiem w odpowiednim miejscu, czy dana przyczyna jest prawdziwa czy fałszywa.

PRZYCZYNA DEKOLONIZACJI	PRAWDA	FAŁSZ
Wielu ludzi na całym świecie odrzucało kolonializm jako sprzeczny z prawami człowieka.		
Podczas II wojny światowej mocarstwa kolonialne odmówiły zgody na większą samodzielność kolonii po zakończeniu walk, co wywołało oburzenie w koloniach.		
Żołnierze z kolonii, którzy walczyli w II wojnie światowej, nie chcieli już być narzędziami polityki Europejczyków.		
Państwa europejskie, choć bardzo zamożne, po II wojnie światowej skąpiły pieniędzy na rozwój kolonii.		
Dekolonizację popierały USA i ZSRR.		

ćwiczenie

2

Przeczytaj fikcyjne wypowiedzi mieszkańców różnych krajów pozaeuropejskich z XX w. Napisz przy każdej, w jakim państwie mieszka jej autor.

Jak dobrze, że podzielono Indie! Mamy teraz swój muzułmański kraj.

Co z tego, że jesteśmy niepodległym państwem, skoro panuje u nas apartheid?

Do XVIII w. byliśmy brytyjską kolonią, a dziś jesteśmy światowym mocarstwem!

Ale nasi dali łupnia Francuzom pod Dien Bien Phu!

Wypisz w tabelce skutki dekolonizacji, dzieląc je na pozytywne i negatywne.

SKUTKI DEKOLONIZACJI	
pozytywne	negatywne

Zamieszczony niżej rysunek satyryczny pochodzi z lat 60. XX w. i ukazuje jedno z następstw dekolonizacji. Wyjaśnij, jakie zjawisko skrytykował rysownik.

Napis na obrazku po lewej u góry głosi: AFRYKA WTE-DY. Kolonizator podpisany jako ZACHÓD trzyma na łańcuchu Afrykanina, na którego obroży widnieje napis: NIEWOLNICTWO.

Na obrazku po prawej u góry znajduje się napis: AFRYKA TERAZ, a na obroży Afrykanina: DŁUG.

16

Konflikty zimnej wojny

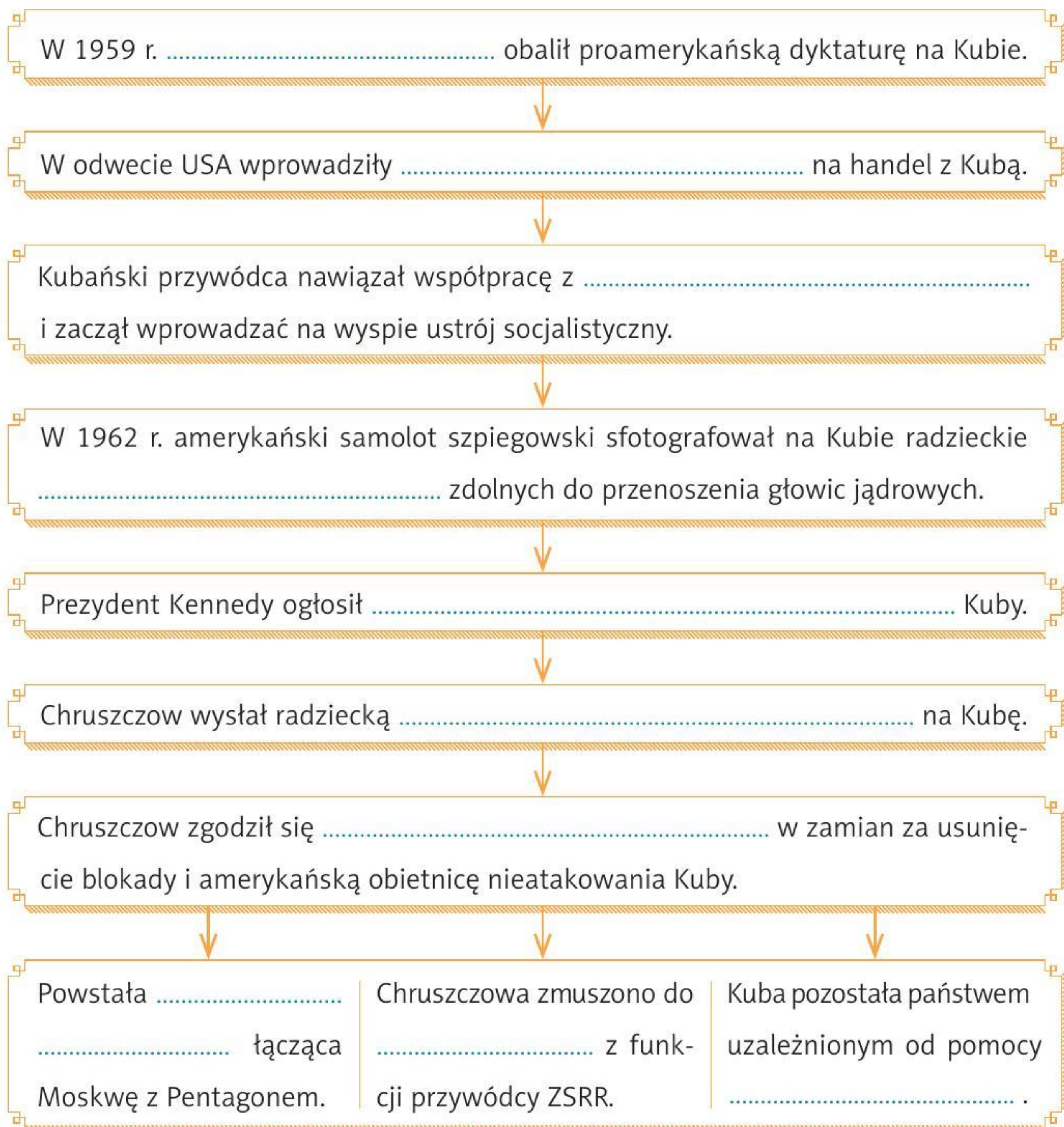
■ Ciekawostka

Po zakończeniu wojny koreańskiej ok. 50 tysięcy wziętych do niewoli żołnierzy północno-koreańskich i chińskich odmówiło powrotu do swoich krajów. Koreańczycy woleli pozostać w Korei Południowej, a Chińczycy – osiedlić się na Tajwanie.

ćwiczenie

1

Uzupełnij schemat, który ukazuje przebieg kryzysu kubańskiego.

Na mapkach są ukazane cztery fazy wojny w Korei. Pod każdą mapką dopisz krótkie wyjaśnienie sytuacji na froncie – tak jak w przykładzie.

czerwiec–wrzesień 1950 r.

wrzesień–październik 1950 r.

Po ataku na Koreę Południową w czerwcu 1950 r. armia północnokoreańska opanowała kraj z wyjątkiem niewielkiego obszaru na południowym wschodzie.

.....

.....

.....

.....

październik 1950 r. – styczeń 1951 r.

lipiec 1953 r.

.....

.....

.....

.....

ćwiczenie

3

Ponumeruj w kolejności chronologicznej informacje o wojnie wietnamskiej i zjednoczeniu Wietnamu.

- ☒ 1 Od 1954 r. Wietnam był podzielony na dwa państwa: komunistyczny Wietnam Północny i antykomunistyczny Wietnam Południowy.
- ☐ W 1976 r. powstała zjednoczona Socjalistyczna Republika Wietnamu.
- ☐ W 1964 r. Amerykanie rozpoczęli interwencję wojskową w Wietnamie.
- ☐ Partyzanci Wietkongu, tj. wietnamskich komunistów, opanowali znaczne obszary Wietnamu Południowego.
- ☐ Stany Zjednoczone postanowiły bronić Wietnamu Południowego przed atakami komunistów.
- ☐ W 1975 r. armia Wietnamu Północnego zaatakowała i zajęła Wietnam Południowy.
- ☐ W 1973 r. USA zawarły porozumienie z Wietnamem Północnym i wycofały swoich żołnierzy z Wietnamu Południowego.
- ☐ Kilka lat później w Wietnamie walczyło już pół miliona amerykańskich żołnierzy.

ćwiczenie

4

Zdjęcia na s. 43–44 ukazują wojnę prowadzoną przez ZSRR w Afganistanie. Odpowiedz na pytania do nich.

Radziecki czołg przejeżdża przez afgańską miejscowość. Zdjęcie z 1979 r.

Kto i o co walczył?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Mudżahedini prowadzą ostrzał z działka otrzymanego od zachodnich sojuszników.

W jaki sposób walczono?

.....

.....

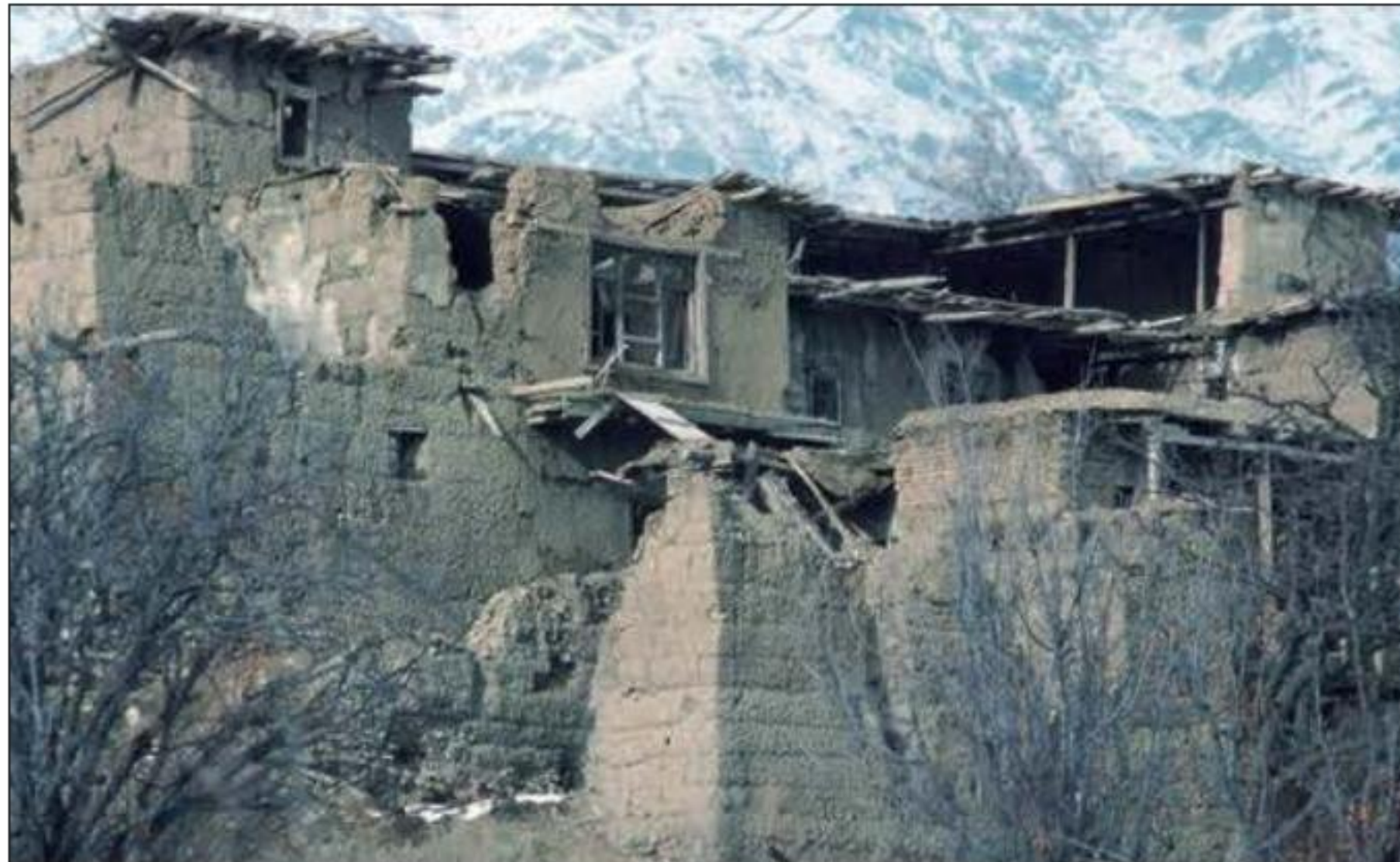
.....

.....

.....

.....

.....

Afgański budynek zniszczony przez Armię Radziecką.

Czym się zakończyła ta wojna dla Afganistanu?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wojska radzieckie opuszczają Afganistan. Zdjęcie z 1989 r.

Jakie skutki dla ZSRR przyniosła wojna w Afganistanie?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

17

Konflikt na Bliskim Wschodzie

■ Ciekawostka

W 1979 r. Egipt i Izrael zawarły pokój. Na jego mocy Izrael wycofał się z półwyspu Synaj, zajętego w czasie wojny sześciodniowej. Jednak porozumienie Egiptu z Izraelem wywołało oburzenie w świecie arabskim, a egipski prezydent Anwar as-Sadat, który zawarł pokój, zginął w zamachu terrorystycznym (1981).

ćwiczenie

1

Cyfrę umieszczoną przed każdym pojęciem wpisz przy odpowiednim wyjaśnieniu. Uwaga! Wyjaśnień jest dwa razy więcej niż pojęć; skreśl błędne.

1) umowa
Sykes–Picot

☐ porozumienie brytyjsko-arabskie zawarte podczas I wojny światowej, w którym Wielka Brytania obiecała utworzenie niepodległego państwa obejmującego wszystkie ziemie arabskie

☐ arabski ruch narodowy dążący do utworzenia państwa w Palestynie

2) syjonizm

☐ Obóz Wygnanych Palestyńczyków, skupiający arabskich uchodźców z Palestyny, latami żyjących w obozach dla uchodźców

☐ Arabowie zamieszkujący Palestynę

3) Palestyńczycy

☐ porozumienie między Wielką Brytanią a Francją o podziale ziem arabskich między te dwa państwa (1916)

4) OWP

☐ żydowski ruch narodowy dążący do utworzenia państwa żydowskiego w Palestynie

☐ inaczej Persowie

☐ Organizacja Wyzwolenia Palestyny, dążąca do utworzenia demokratycznego, świeckiego państwa arabskiego na terenie Palestyny

Przy symbolach w legendzie każdej z map na s. 46–47 wpisz właściwe objaśnienia (znajdziesz je nad legendami).

Objaśnienia: 1) tereny przyznane państwu żydowskiemu, 2) tereny przyznane państwu arabskiemu.

LEGENDA	
	Jerozolima i Betlejem pod kontrolą ONZ
	.....
	.....

Planowany podział Palestyny na podstawie decyzji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 1947 r.

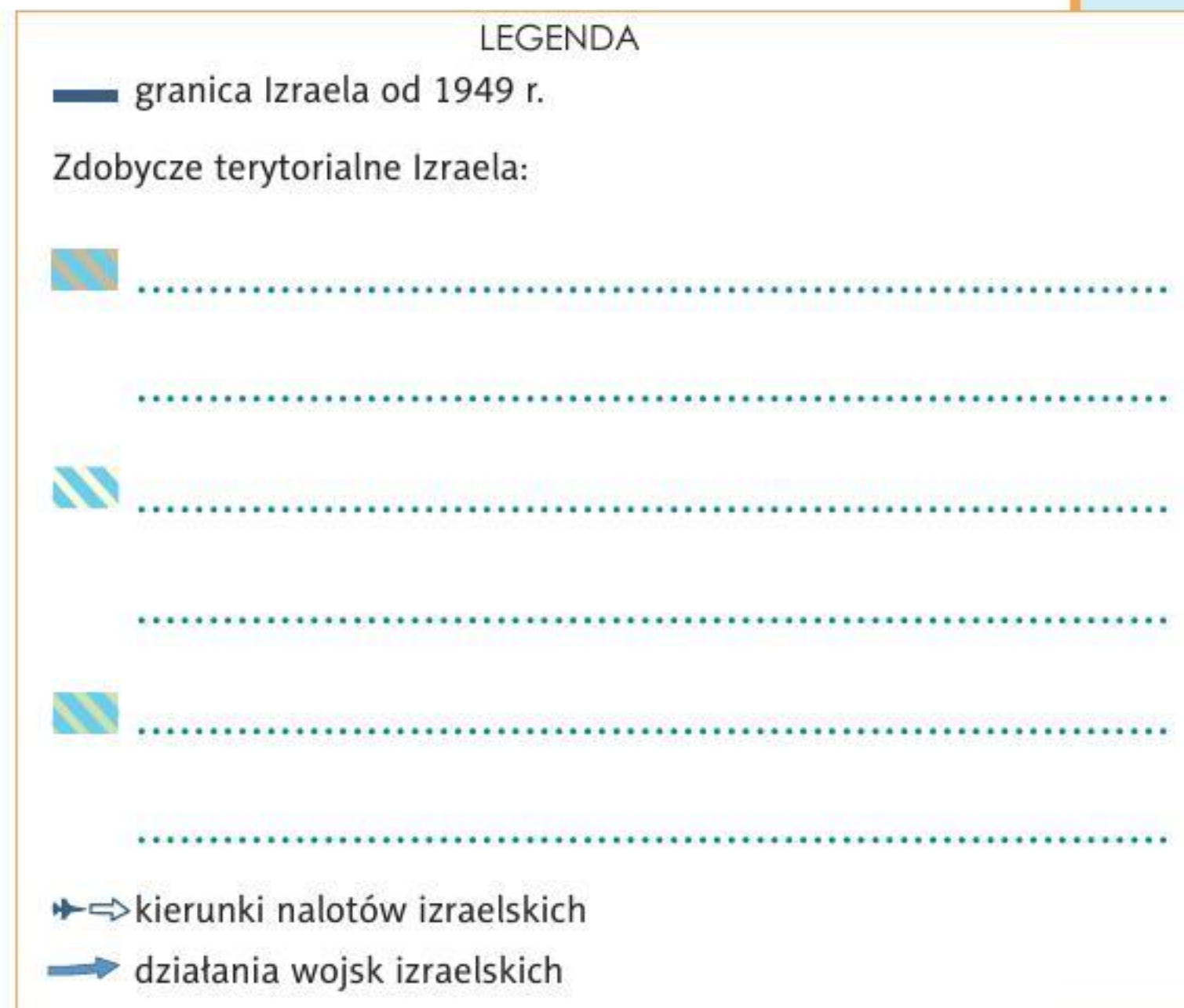
Objaśnienia: 1) Egiptu (Strefa Gazy), 2) Izraela, 3) Jordanii (Zachodni Brzeg Jordanu i wschodnia Jerozolima).

LEGENDA	
	granica Izraela od 1949 r.
Nabytki terytorialne w wojnie arabsko-żydowskiej:	
	.....
	.....
	.....

Izrael po wojnie arabsko-żydowskiej.

Objaśnienia: 1) Wzgórza Golan (odebrane Syrii), 2) Zachodni Brzeg Jordanu i wschodnia Jerozolima (odebrane Jordanii), 3) Strefa Gazy i półwysep Synaj (odebrane Egiptowi).

Wojna szęściodniowa.

ćwiczenie

3

Zdjęcie ukazuje żydowskich mężczyzn, którzy modlą się pod Ścianą Płaczu we wschodniej Jerozolimie. Napisz, kiedy zrobiono to zdjęcie – przed wojną sześciodniową czy po jej zakończeniu. Uzasadnij swoje zdanie.

[illegible]

18

Chiny i Japonia po II wojnie światowej

■ Ciekawostka

Gdy w czasie „wielkiego skoku” Chińczycy zabijali wróble, chmara tych ptaków schroniła się na terenie polskiej ambasady w Pekinie. Polacy nie zgodzili się na ich przepłoszenie, a wówczas ambasadę otoczyli Chińczycy, którzy zaczęli straszyć wróble waleniem w bębny. Nieszczęsne ptaki bały się wylądować, więc latały, póki nie padły z wyczerpania. Po dwóch dobach teren ambasady pokryły tysiące martwych wróbli.

ćwiczenie

1

Uzupełnij tabelkę.

PORÓWNANIE ROZWOJU GOSPODARCZEGO CHIN I JAPONII W LATACH 1949–1966		
	Chiny (od 1949 r.)	Japonia (od 1952 r.)
ustrój państwa		
powojenna sytuacja gospodarcza		Zniszczone większe miasta i zakłady przemysłowe, głód.
główne przemiany gospodarcze	do 1961 r.	do końca lat 60.
skutki przemian gospodarczych		

Zaznacz krzyżykami prawidłowe zakończenia zdań. Uwaga! Każde zdanie ma dwa poprawne zakończenia.

W 1966 r. Mao Zedong, choć odsunięty od władzy, cieszył się poparciem znacznej części

- ☐ armii.
- ☐ burżuazji.
- ☐ młodzieży.
- ☐ intelektualistów.
- ☐ kontrrewolucjonistów.

Mao oparł się na Czerwonej Gwardii, żeby

- ☐ wydać „czerwoną książeczkę” w nakładzie 350 milionów egzemplarzy.
- ☐ zyskać decydujący wpływ na wojsko.
- ☐ pokonać przeciwników w partii komunistycznej.
- ☐ odzyskać władzę w Chinach i wprowadzić maoizm.
- ☐ przekazać władzę w Chinach „rewolucyjnym buntownikom”.

Celami rewolucji kulturalnej były

- ☐ zamknięcie szkół, szpitali i urzędów.
- ☐ przywrócenie przez wojsko porządku w państwie.
- ☐ „zmiażdżenie burżuazyjnych elit”, ukrytych rzekomo w szeregach partii komunistycznej.
- ☐ zniszczenie dawnych idei, kultury, zwyczajów i nawyków.
- ☐ nauczanie „rewolucyjnych buntowników”, jak rządzić państwem.

Skutki rewolucji kulturalnej to

- ☐ śmierć Mao Zedonga.
- ☐ kult Mao Zedonga i obsadzenie urzędów państwowych jego zwolennikami.
- ☐ budowa tysięcy dymarek wytapiających żelazo.
- ☐ zjednoczenie kraju, rozwój oświaty i poprawa położenia kobiet.
- ☐ kilkuletnia izolacja międzynarodowa Chin.

19

Podziemie niepodległościowe

■ Ciekawostka

W 1945 r. Stalin doskonale zdawał sobie sprawę, że poparcie dla komunistów jest w Polsce nikłe. W rozmowie z ich przywódcą, Bolesławem Bierutem, stwierdził: „Jak tak patrzę na waszą pracę, to – gdyby nie było Armii Czerwonej – to po tygodniu i was by nie było. (...) [Żołnierze podziemia] wystrzelaliby was jak kuropatwy”.

ćwiczenie

1

Cyfrę umieszczoną przed każdym pojęciem wpisz przy odpowiednim wyjaśnieniu.

1) NKWD

☐ instytucja mająca strzec bezpieczeństwa państwa; w rzeczywistości prześladowała przeciwników komunistów

2) Milicja Obywatelska (MO)

☐ radziecka tajna policja polityczna

3) Urząd Bezpieczeństwa (UB)

☐ instytucja, która zastąpiła przedwojenną policję

4) Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego (KBW)

☐ oddziały wojskowe mające walczyć z podziemiem

ćwiczenie

2

Wyobraź sobie, że latem 1945 r. przebywasz w Londynie. Właśnie rozmawiasz ze znajomym Anglikiem o zakończonej niedawno wojnie. Henry (tak ma na imię twój znajomy) wspomina o moskiewskim procesie szesnastu.

– Nasz ambasador w Moskwie powiedział, że proces był uczciwy – mówi.

Napisz, co mu odpowiesz.

Uzupełnij tabelkę.

PODZIEMIE NIEPODLEGŁOŚCIOWE W LATACH 1944–1947	
Kogo nazywamy żołnierzami wyklętymi albo niezłomnymi?	
Ilu ich było pod koniec 1945 r.?	
Dlaczego walczyli?	
Na czym polegała ich walka?	
Kiedy i dlaczego większość z nich zaprzestała walki?	
Ilu żołnierzy wyklętych zginęło w latach 1944–1947?	

■ Ciekawostka

Gdy przed referendum w 1946 r. komuniści wzywali do zagłosowania „3 razy tak”, a PSL – do udzielenia odpowiedzi „nie” na pierwsze pytanie, wielką popularność zyskał taki oto wierszyk:

*Tylko kaczka, głupi ptak,
mówi ciągle: tak, tak, tak.
Mądry człowiek wie, co chce,
i na pierwsze mówi: NIE.*

ćwiczenie

1

Porozmawiajcie w klasie o tym, które elementy kampanii wyborczej PPR były niezgodne z zasadami demokracji. Wykorzystajcie zamieszczone niżej: 1) dodatkowe informacje, 2) zdjęcie ukazujące manifestację kobiet z komunistycznego Związku Uczestników Walki Zbrojnej o Niepodległość i Demokrację (styczeń 1947).

Dodatkowe informacje:

- Blok Demokratyczny otrzymał we wszystkich obwodach wyborczych listę nr 3. PSL miało w różnych obwodach różne numery (1, 2 lub 4), stąd łatwo było o pomyłkę w głosowaniu.
- Głosowanie tajne (bez pokazywania komukolwiek, na kogo się głosuje) to jeden z warunków demokratycznych wyborów.

ćwiczenie

2

Dopisz daty do poniższych wydarzeń.

- ..... PKWN przekształcił się w Rząd Tymczasowy Rzeczypospolitej Polskiej.
- ..... Obradowała konferencja w Jałcie.
- ..... Powstał Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej (TRJN) ze Stanisławem Mikołajczykiem jako wice-premierem i ministrem rolnictwa.
- ..... Otrzymała się konferencja w Poczdamie.
- ..... Komuniści przeprowadzili referendum.
- ..... Otrzymały się wybory do sejmu.
- ..... W ramach akcji „Wisła” władze przesiedliły 140 tysięcy Ukraińców na Ziemię Odzyskane.

ćwiczenie

3

Uzupełnij tabelkę.

KONFERENCJA POCDZAMSKA MOTYWY KIERUJĄCE POLITYKAMI W SPRAWIE PÓŁNOCNO-ZACHODNICH GRANIC POLSKI		
Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej	Józef Stalin	zachodni przywódcy

■ Ciekawostka

Jednym z przejawów uwielbienia polskich komunistów dla Józefa Stalina była zmiana nazwy miasta Katowice na Stalinogród (1953). W 1956 r., gdy w ZSRR i innych krajach bloku sowieckiego nastąpił odwrót od stalinizmu, Stalinogród stał się z powrotem Katowicami.

ćwiczenie

1

Cyfrę umieszczoną przed każdym wydarzeniem wpisz przy informacji o jego wpływie na przejęcie władzy w Polsce przez stalinistów.

1) Wybory w 1947 r.

☐ Nowa partia chłopska stała się przybudówką PPR.

2) Wybór Bolesława Bieruta na prezydenta Polski.

☐ Staliniści pozbawili wpływów przywódcę komunistów opowiadających się za częściową niezależnością Polski od Stalina.

3) Powołanie nowego rządu (w miejsce Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej).

☐ Najważniejszy urząd w państwie objął człowiek, który ściśle wykonywał polecenia Stalina.

4) Uchwalenie przez sejm tzw. Małej konstytucji.

☐ Komuniści sfałszowali wyniki, by pozbawić PSL wpływu na rządy państwem.

5) Utworzenie ZSL.

☐ Staliniści zlikwidowali partię, która miała własną wizję socjalizmu, i wprowadzili system monopartyjny.

6) Usunięcie Władysława Gomułki ze stanowiska przewodniczącego PPR.

☐ Dokument naruszył trójpodział władzy, co ułatwiło rządy stalinistom.

7) Powstanie PZPR.

☐ Odtąd nie było ani jednego ministra z PSL.

W 1948 r. pewien działacz partyjny opisał swój wyjazd do jednej z miejscowości w ówczesnym województwie kieleckim. Przeczytaj fragment jego relacji, a potem odpowiedz na zamieszczone pod nią pytania.

Przybyliśmy z towarzyszem Pańtakiem do gminy Małogoszcz o godz. 11. Pepeerowcy* prawie wszyscy byli w kościele. Na moje pytanie, czy nie ma tu takiego pepeerowca, który do kościoła nie chodzi, odpowiedziano, że wszyscy i zawsze pepeerowcy chodzą do kościoła: „czego ojciec nauczył, tego my przestrzegamy”.

O poziomie okolicy chyba może świadczyć następujący dialog:

– Czyje to portrety wiszą na ścianie?

Rozmówca pospieszenie podążył do portretów; podniósł się na palce i sylabizował: Bo-le-sław Bie-bie-bierut. Cyr-cyran*. Nie mogę przeczytać, oświadczył. Ciemnowato i oczy moje już dobrze nie widzą. Ten towarzysz miał około 40–45 lat.

– Wy przeczytaliście: Bolesław Bierut. (...) Któż to jest ten Bierut?

– Może słyszałem, ale nie wiem, nie pamiętam.

– Czy moglibyście powiedzieć, kto to Gomułka?

– Też nie, jakoś nie pamiętam.

Według opinii wójta jest on jednym z lepszych pepeerowców i najlepszym sołtysem w gminie.

Trofim Maryszczuk, *Sprawozdanie...*, 1948 r.

* pepeerowiec – członek PPR

* Józef Cyrankiewicz – w 1948 r. premier Polski

Pytania towarzysza Maryszczuka:

- Któż to jest ten Bierut?

.....

- Czy moglibyście powiedzieć, kto to Gomułka?

.....

Pozostałe pytania:

- Czy przynależność do PPR świadczyła o przyjęciu przez mieszkańców Małogoszcza światopoglądu komunistycznego? Uzasadnij odpowiedź.

.....

.....

- Co, twoim zdaniem, mogło skłonić tych ludzi do wstąpienia do PPR?

.....

.....

Porozmawiajcie w klasie o tym, dlaczego w czasach stalinowskich tysiące Polaków uległy komunistycznej propagandzie. Pomogą wam zamieszczone niżej zdjęcia oraz tekst z podręcznika.

Pochód pierwszomajowy w Warszawie (1955). Kukła prezydenta USA siedzi na bombie atomowej. W tle tłum niesie transparent z napisem: „Pokój zwycięży wojnę”.

Szczęśliwe rodzinne popołudnie (1952). W domyśle: władza ludowa zapewnia szczęście polskim rodzinom.

Traktorzystka Wanda Kostrzeva, która wykonała 200% normy, w nagrodę poprowadzi na pola kolumnę przodowników pracy (1952).

Portrety przodowników pracy, którzy wyróżnili się przy odbudowie Starego Miasta w Warszawie (1953).

22

Od stalinizmu do małej stabilizacji

■ Ciekawostka

W grudniu 1953 r. podczas spaceru w Berlinie Zachodnim zaginął wysoki urzędnik Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, podpułkownik Józef Światło. Jego szefowie uznali, że został porwany i zamordowany przez agentów któregoś z zachodnich wywiadów. Tymczasem Światło wkrótce się odnalazł – i ku przerażeniu komunistów we wrześniu 1954 r. rozpoczął cykl audycji w Radiu Wolna Europa. Opowiedział w nich m.in. o torturach stosowanych przez UB.

ćwiczenie

1

Jakie zmiany przyniósł polski Październik? Niektóre z podanych są błędne – skreśl je.

Religia wróciła do szkół.

Kilkadziesiąt tysięcy osób więziono z powodów politycznych i aresztowano prymasa Stefana Wyszyńskiego.

Ministrem obrony narodowej został Polak.

Polska ograniczyła produkcję zbrojeniową.

POLSKI PAŹDZIERNIK

Zrezygnowano z przymuszania chłopów do kolektywizacji.

Polska podpisała korzystną umowę handlową z ZSRR.

W sztuce obowiązywał socrealizm.

Ministrem obrony narodowej był marszałek ZSRR i Polski, generał Konstanty Rokossowski.

Chłopów szykanowano, by zmusić ich do oddania ziemi państwu.

Uwolniono prymasa Stefana Wyszyńskiego i więźniów politycznych.

Zezwolono na wydawanie książek o AK i powstaniu warszawskim.

Uzupełnij odpowiednimi pojęciami z ramek zdania o stosunkach między państwem a Kościołem Katolickim w latach 1947–1965. Uwaga! Pojęć jest dwa razy więcej niż trzeba.

Chrześcijaństwo różniły od .....: 1) ..... – komuniści uznali religię za „opium dla ludu”, 2) praktyka – marksiści uważali za dobre wszystko, co przyspieszało .....

Kościół Katolicki ■ marksizmu ■ ideologia ■ walka klas
■ triumf komunizmu ■ zjazd księży patriotów

Po 1947 r. władze nasiliły propagandę antykościelną, ... kilkuset księży i założyły ruch tzw. księży patriotów, którzy mieli rozbić ..... od środka.

uwolniły ■ aresztowały ■ marksizm ■ Kościół

W 1950 r., dzięki staraniom prymasa Wyszyńskiego, doszło do podpisania porozumienia między .....

rządem a episkopatem ■ Kościołem a PSL

W 1953 r. komuniści aresztowali ....., a wówczas ..... złożyli ślubowanie wierności PRL.

prymasa Wyszyńskiego ■ Władysława Gomułkę ■ biskupi ■ funkcjonariusze UB

W październiku 1956 r. władze uwolniły prymasa Wyszyńskiego, ale wkrótce ..... na nowo podjął walkę z Kościołem.

Nikita Chruszczow ■ Władysław Gomułka

Orędzie biskupów polskich do ..... (1965) spowodowało antykościelną kampanię propagandową ze strony władz.

biskupów niemieckich ■ „band podziemia”

■ Ciekawostka

W marcu 1968 r. władze organizowały „spontaniczne” wiece poparcia dla partii. Uczestnicy wieców trzymali w rękach transparenty z hasłami: „Robotnicy do fabryk! Studenci do nauki!”. Gdy treść haseł dotarła do młodych ludzi, zaczęli dopowiadać: „Pasta do butów!”.

ćwiczenie

1

Zamieszczone niżej zdjęcie pochodzi z marca 1968 r. i ukazuje wiec poparcia robotników Nowej Huty dla polityki PZPR. Trzymane przez nich transparenty odnoszą się do trzech elementów Marca 1968, opisanych w podręczniku. Napisz, do którego elementu nawiązuje każdy z trzech transparentów.

„Syjoniści do Izraela” – .....

„Robotnicy nie wybaczą prowokatorom i rozrabiaczom” – .....

„Niech żyje Władysław Gomułka” – .....

ćwiczenie**2**

Zaznacz krzyżykiem, które wydarzenia należały do przyczyn, które – do przebiegu, a które – do skutków Grudnia '70.

WYDARZENIE	PRZYCZYNA	PRZEBIEG	SKUTEK
Wybuch strajku w Stoczni Gdańskiej im. Lenina.			
Zabicie 18-letniego Zbyszka Godlewskiego.			
Brak mieszkań, telefonów, mięsa i innych artykułów.			
Ok. 45 zabitych i ok. 1165 rannych.			
Wybór Edwarda Gierka na pierwszego sekretarza KC PZPR.			
Rozruchy w Gdyni, Elblągu, Krakowie i innych miastach.			
Zapowiedź podwyżki cen, głównie żywności i węgla.			
Odsunięcie Władysława Gomułki od władzy.			

ćwiczenie**3**

Prawda czy fałsz? Zaznacz krzyżykiem w odpowiednim miejscu.

	PRAWDA	FAŁSZ
W grudniu 1970 r. Edward Gierek zastąpił Władysława Gomułkę na stanowisku pierwszego sekretarza KC PZPR.		
W przeciwieństwie do Gomułki Gierek starał się o niezależność Polski od ZSRR.		
Edward Gierek otrzymał Nagrodę Nobla w dziedzinie ekonomii.		
W czerwcu 1976 r. milicja użyła broni przeciwko demonstrującym robotnikom Ursusa, Radomia i Płocka.		
W 1976 r. wybitni polscy intelektualiści założyli Komitet Obrony Robotników (KOR).		

■ Ciekawostka

Dowcip z 1981 r.: Jak się nazywa po japońsku sklep mięsny? Nagiehaki.

ćwiczenie

1

Wyjaśnij, w jaki sposób każde z poniższych wydarzeń wpłynęło na zmianę sytuacji w Polsce – tak jak w przykładzie.

Kryzys gospodarczy (druga połowa lat 70.)
W sklepach brakowało podstawowych towarów.

Powstanie KSS KOR (1977) .....

.....

Pielgrzymka Jana Pawła II do ojczyzny (1979) .....

.....

ćwiczenie

2

Uzupełnij tabelkę.

NSZZ „SOLIDARNOŚĆ” W LATACH 1980–1981	
Co oznacza skrót NSZZ?	
Kiedy powstał NSZZ „Solidarność”?	
Kto go założył?	
Kto został jego przewodniczącym?	
NSZZ „Solidarność” był nie tylko związkiem zawodowym. Jaką jeszcze rolę odgrywał?	
Czego się domagał?	
Ilu członków liczył w 1981 r.?	

W sierpniu 1980 r. rządowe radio, telewizja i prasa podawały kłamliwe wiadomości o strajkach. Z tego powodu gdańscy stocznioi zaczęli wydawać niezależny „Strajkowy Biuletyn Informacyjny Solidarność”. Drukowali go na terenie stoczni, a potem rozdawali (zob. zdjęcie) i rozsyłali.

Wyobraź sobie, że jest 28 sierpnia 1980 r., a ty przebywasz w Stoczni Gdańskiej. Masz napisać do biuletynu krótki artykuł, w którym wyjaśnisz: 1) z jakich powodów strajkujecie, 2) czego się domagacie, 3) kto się przyłączył do strajku. Nie zapomnij o tytule!

Strajkujący robotnik podaje przez bramę Stoczni Gdańskiej egzemplarze „Strajkowego Biuletynu Informacyjnego Solidarność” (sierpień 1980).

■ Ciekawostka

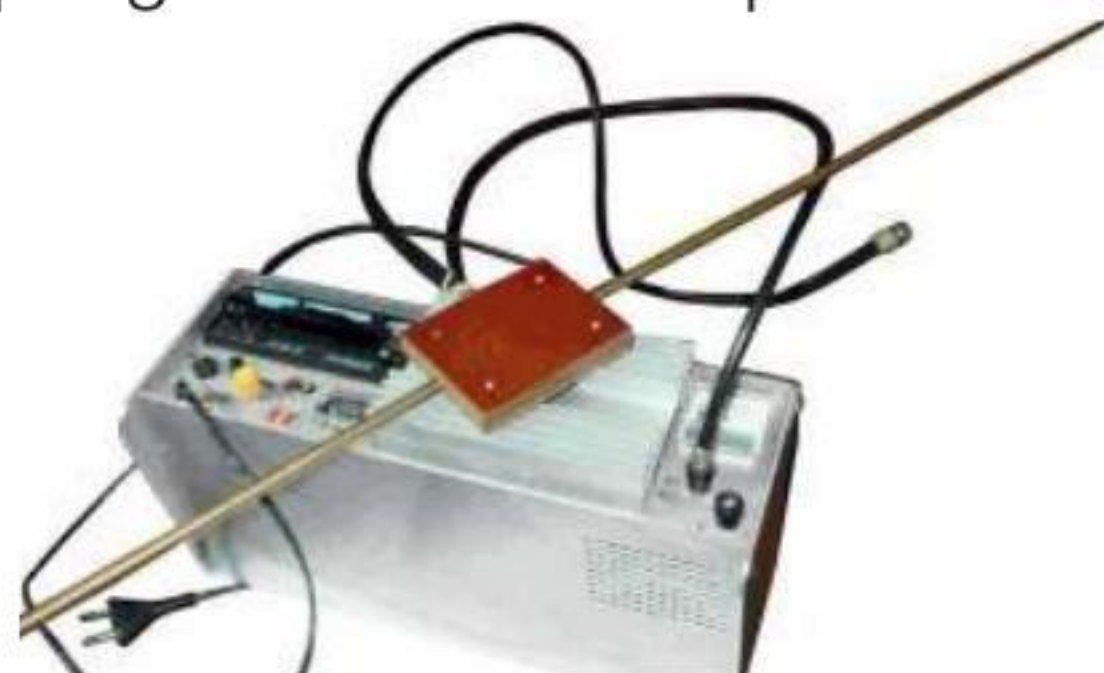
W wywiadzie udzielonym w 2011 r. Lech Wałęsa tak mówił o sytuacji w 1981 r.: „na miejscu generała [Jaruzelskiego] (...) spróbowałbym się dogadać z Kościołem i »Solidarnością«, żeby przechytrzyć Moskwę. Generał wybrał inną drogę. Nie wierzył, że Moskwa pozwoli nam na takie porozumienie i opowiedział się po tamtej stronie. Kalkulował, że jak tego nie zrobi, to oni wybiją dwie trzecie narodu”.

ćwiczenie

1

Zdjęcia ukazują, jak się przejawiał opór społeczeństwa przeciwko stanowi wojennemu. Napisz pod każdą fotografią, na czym polegała dana forma oporu – tak jak w przykładzie.

Wykorzystywano go do nadawania nielegalnych audycji Radia „Solidarność”, które informowały o sytuacji w kraju i pokazywały, że komuniści nie w pełni nad nią panują (nie byli w stanie zlikwidować podziemnego radia).

Przenośny nadajnik radiowy Berta.

Podziemne wydawnictwa z okresu stanu wojennego.

Nielegalny pochód pierwszomajowy, zorganizowany przez „Solidarność” w Gdańsku (1982).

ćwiczenie

2

Co było dozwolone, a co zabronione w pierwszych tygodniach stanu wojennego? Zaznacz krzyżykiem w odpowiednim miejscu.

W PIERWSZYCH TYGODNIACH STANU WOJENNEGO BYŁO WOLNO	TAK	NIE
służyć w wojsku		
działać w „Solidarności”		
wybrać się na nocny spacer po mieście bez przepustki		
robić zakupy w sklepie		
drukować pisma o nadużyciach władzy		
odmówić wykonania polecenia w zmilitaryzowanej fabryce		

ćwiczenie

3

Oto oceny stanu wojennego autorstwa Wojciecha Jaruzelskiego i Lecha Wałęsy. Porozmawiajcie w klasie, która z nich jest wam bliższa i dlaczego.

Decyzji o wprowadzeniu stanu wojennego nie żałuję. Uważam, że była konieczna, była zbawienna, ocaliła Polskę przed wielowymiarową katastrofą. Wiem, że działo się wiele rzeczy złych, szeroko poszły internowania, odżyły różnego rodzaju odwetowe tendencje w ogniwach władzy i inne problemy, z którymi ludzie musieli się borykać. Ale nie pozostaje to w żadnej proporcji do tego, co mogłoby się wówczas wydarzyć.

Wojciech Jaruzelski

Można było uniknąć stanu wojennego, gdyby tamta strona nie chciała nas pokonać. Komunistyczna władza była jak silnik, w którym wszystkie tryby kręca się w lewo, a my włożyliśmy w tę maszynę kij, aby kręciła się w prawo. I pytanie, która siła będzie górą i zniszczy drugą. Cokolwiek byśmy nie zrobili, to tamten układ nie był gotowy do ustępstw i porozumienia. Czuł się nadal silny – miał za sobą wojsko, ZOMO, trzy miliony członków PZPR i ich rodziny. Część partyjnej elity była wykształcona, także na Zachodzie, miała świadomość, że system jest niedobry. Chcieli jednak utrzymać władzę i nie mieli zamiaru w żaden sposób się posunąć i dać miejsca innym.

Lech Wałęsa

■ Ciekawostka

Władysław Frasyniuk, uczestnik rozmów okrągłego stołu ze strony solidarnościowej, tak ocenił wydarzenia z 1989 r.: „O ile rozmowy okrągłego stołu były takim ciosem na przeponę [komunistów], to wybory 4 czerwca były przebicciem kołkiem osinowym wampira komunizmu. To wynik wyborów przesądził o zmianie ustroju”.

ćwiczenie

1

Wpisz we właściwych miejscach wytłuszczone nazwiska z tego rozdziału podręcznika, a także nazwiska: Jaruzelski i Wałęsa. Wszystkie litery A znajdują się na swoich miejscach. Następnie ułóż objaśnienia haseł krzyżówki.

Objaśnienia haseł

Poziomo:

5) .....

.....

.....

6) .....

.....

.....

7) .....

.....

.....

Pionowo:

1) .....

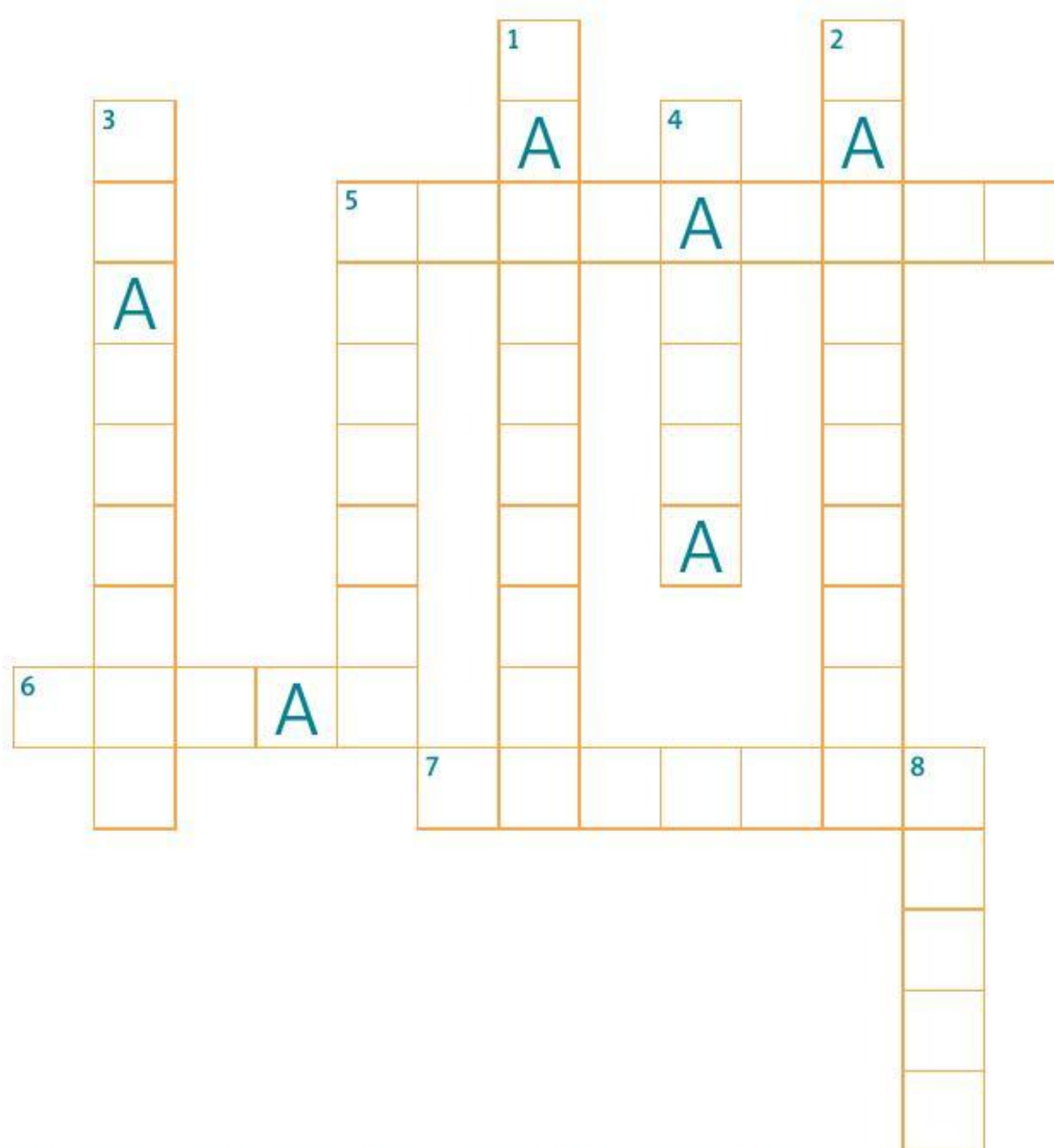
2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

8) .....

ćwiczenie

2

Oto postanowienia okrągłego stołu, którym brakuje... czasowników! Co miało się stać z „Solidarnością”, a co – z Radą Państwa? Dopisz brakujące słowa. Uwaga! Nie musisz użyć tych samych słów co w podręczniku, choć oczywiście możesz.

W porozumieniach okrągłego stołu postanowiono:

1. .... Radę Państwa.
2. .... „Solidarność”.
3. .... częściowo wolne wybory do sejmu.
4. .... senat i .... wolne wybory do senatu.
5. .... prezydenta Polski.
6. .... opozycji dostęp do mediów.

ćwiczenie

3

Uzupełnij tabelkę o zmianach, które zaszły w Polsce w wyniku nowelizacji konstytucji przez sejm.

POLSKA RZĄDZONA PRZEZ KOMUNISTÓW	POLSKA PO NOWELIZACJI KONSTYTUCJI 29 GRUDNIA 1989 R.
	Zmieniono nazwę państwa na: Rzeczpospolita Polska.
Istniała jedna partia polityczna i jej dwie przybudówki. Działalność innych partii była zakazana.	
PZPR odgrywała „przewodnią rolę” w państwie, a „przyjaźń i współpraca” z ZSRR były zapisane w konstytucji.	
	Godłem Polski stał się orzeł w koronie.

■ Ciekawostka

W 1994 r. wybory prezydenckie na Białorusi wygrał 39-letni polityk Aleksander Łukaszienka (rządzi państwem do dziś). W kampanii wyborczej nie ukrywał, że porozumienie białowieskie o likwidacji ZSRR uważa za zdradę, w której maczały palce wywiady państw zachodnich. Zapowiedział też rodakom, że: „jeśli będzie trzeba, to padnie w Moskwie na kolana, aby tylko wcielono Białoruś do Rosji”.

ćwiczenie

1

Oto lista działań i dążeń Michaiła Gorbaczowa. Niektóre są błędne; skreśl je.

Nazwał Związek Radziecki „imperium zła”.

Dopuszczał do udziału w wyborach większą liczbę kandydatów niż dotąd.

Chciał zakończyć istnienie ZSRR.

Wycofał wojska radzieckie z Afganistanu.

Rozumiał, że bez reform politycznych i społecznych przebudowa gospodarki będzie niemożliwa.

Chciał podnieść poziom życia mieszkańców ZSRR, by zyskać ich poparcie dla reform.

Kazał rozpocząć prace nad systemem obrony antyrakietowej, umieszczonym na orbicie okołoziemskiej.

Złagodził cenzurę.

Wprowadził pierestrojkę i gласnost.

Zastąpił wiekowych członków kierownictwa państwa młodszymi zwolennikami reform.

Przestał wspierać inne państwa komunistyczne.

Zakończył wyścig zbrojeń.

Zezwolił na prywatną działalność gospodarczą.

Odebrał kontrolę nad gospodarką fachowcom i przekazał ją funkcjonariuszom partii.

Oto fikcyjne wypowiedzi mieszkańców Związku Radzieckiego z lat 80. Napisz przy każdej postaci, o jakiej słabości ZSRR mówi – tak jak w przykładzie.

Gdyby nie pomoc wojskowa i gospodarcza Związku Radzieckiego, socjalizm na Kubie by nie przetrwał.

Nadmierne wydatki na zbrojenia i pomoc „młodym rewolucjom”.

Ech, pojechałabym do Paryża... No wiem, to marzenie świętej głowy.

Jako Litwin uważam, że Litwa powinna być niepodległa.

Nie wiem, po co nam ta wojna w Afganistanie. Jakoś nie wierzę władzom, że musimy tam wysyłać naszych chłopaków.

Kartki na cukier jeszcze przeżyję, bo nawet schudnę, ale jak mi zabraknie soli, to czym posolę jajecznicę?

Mam wrażenie, że w telewizji nie pokazują nam całej prawdy. Czy to możliwe, że u nas raj, a na Zachodzie wyzysk i same problemy?

Należy wiernie trzymać się zasad marksizmu-leninizmu, bo zmiany mogą tylko zaszkodzić Związkowi Radzieckiemu.

Ech, gdyby nasze łady były tak dobre jak Mercedesy...

■ Ciekawostka

W październiku 1989 r. rzecznik radzieckiego MSZ wystąpił w amerykańskim programie „Good Morning, America”. Mówiąc o rezygnacji Moskwy z doktryny Breżniewa, nawiązał do przeboju słynnego amerykańskiego piosenkarza Franka Sinatry *I Did It My Way*, czyli „zrobiłem to na swój sposób” (dosłownie: swoją drogą). „Teraz mamy doktrynę Sinatry” – zażartował rzecznik. „Każdy kraj sam decyduje, jaką drogę wybierze”.

ćwiczenie

1

Uzupełnij słowami z ramki tekst o przyczynach zmniejszenia zależności państw socjalistycznych od ZSRR i końcu doktryny Breżniewa.

Układu Warszawskiego ■ rozpadem ■ ratowania ■ spraw wewnętrznych
 ■ sankcji ■ przeciwnikami zmian ■ zwolenników reform
 ■ gospodarki ■ interwencję zbrojną ■ Zachód

Za rządów Michaiła Gorbaczowa państwa socjalistyczne stały się mniej zależne od ZSRR, ponieważ:

- Gorbaczow popierał ..... w partiach komunistycznych tych państw, gdyż byli jego sojusznikami w walce z ..... w ZSRR.
- Władze ZSRR nie miały pieniędzy na ..... w „buntujących się” państwach socjalistycznych. Ponadto taka akcja groziła nałożeniem ..... przez ....., co doprowadziłoby do załamania się radzieckiej .....
- Sam Związek Radziecki był zagrożony ....., toteż jego władze skupiły się na próbie ..... własnego kraju.
- W październiku 1989 r. władze ZSRR oświadczyły, że Moskwa nie będzie się wtrącać do ..... innych państw. W ten sposób zgodziła się na niezależność państw ....., co oznaczało koniec doktryny Breżniewa.

Odpowiedz na pytania do zdjęć, które ilustrują drogę do zjednoczenia Niemiec w latach 1989–1990.

Antyrządowa manifestacja w Berlinie Wschodnim 4 listopada 1989 r.

Kto i przeciwko komu demonstrował? Czego się domagali demonstranci?

Powitanie mieszkańców wschodnich Niemiec, wjeżdżających Trabantem do RFN wieczorem 9 listopada 1989 r.

Jak to się stało, że obywatele NRD mogli wyjechać za granicę?

Z jakiego powodu mur berliński budził taką nienawiść wśród wschodnich Berlińczyków?

Mieszkaniec Berlina Wschodniego kruszy kilofem mur berliński.
Zdjęcie z 12 listopada 1989 r.

Mieszkańcy Berlina świętują zjednoczenie Niemiec w nocy z 2 na 3 października 1990 r.

Jak doszło do zjednoczenia? Kto wyraził na nie zgodę i pod jakimi warunkami?

Mapa przedstawia Europę w połowie 1990 r. Niektóre państwa bloku radzieckiego zaznaczono strzałkami. Wyjaśnij krótko przy każdej, co się zmieniło w danym państwie w wyniku Jesieni Narodów – tak jak w przykładzie.

Rozmowy okrągłego stołu i częściowo wolne wybory umożliwiły przekształcenie PRL w demokratyczną Rzeczpospolitą Polską (1989).

Europa w połowie 1990 r.

■ Ciekawostka

Gdy Deng Xiaoping zaczynał swoje reformy, przeciętny mieszkaniec Chin marzył o zegarku na rękę i rowerze, a telefon można było znaleźć tylko w urzędzie lub w domu wyższego funkcjonariusza partii. Dziś w Chinach mieszka największa na świecie liczba użytkowników smartfonów oraz internautów.

ćwiczenie

1

Napisz pod każdym rysunkiem (s. 73–74), jakiego okresu historii Chin dotyczy: rządów Mao Zedonga czy Deng Xiaopinga.

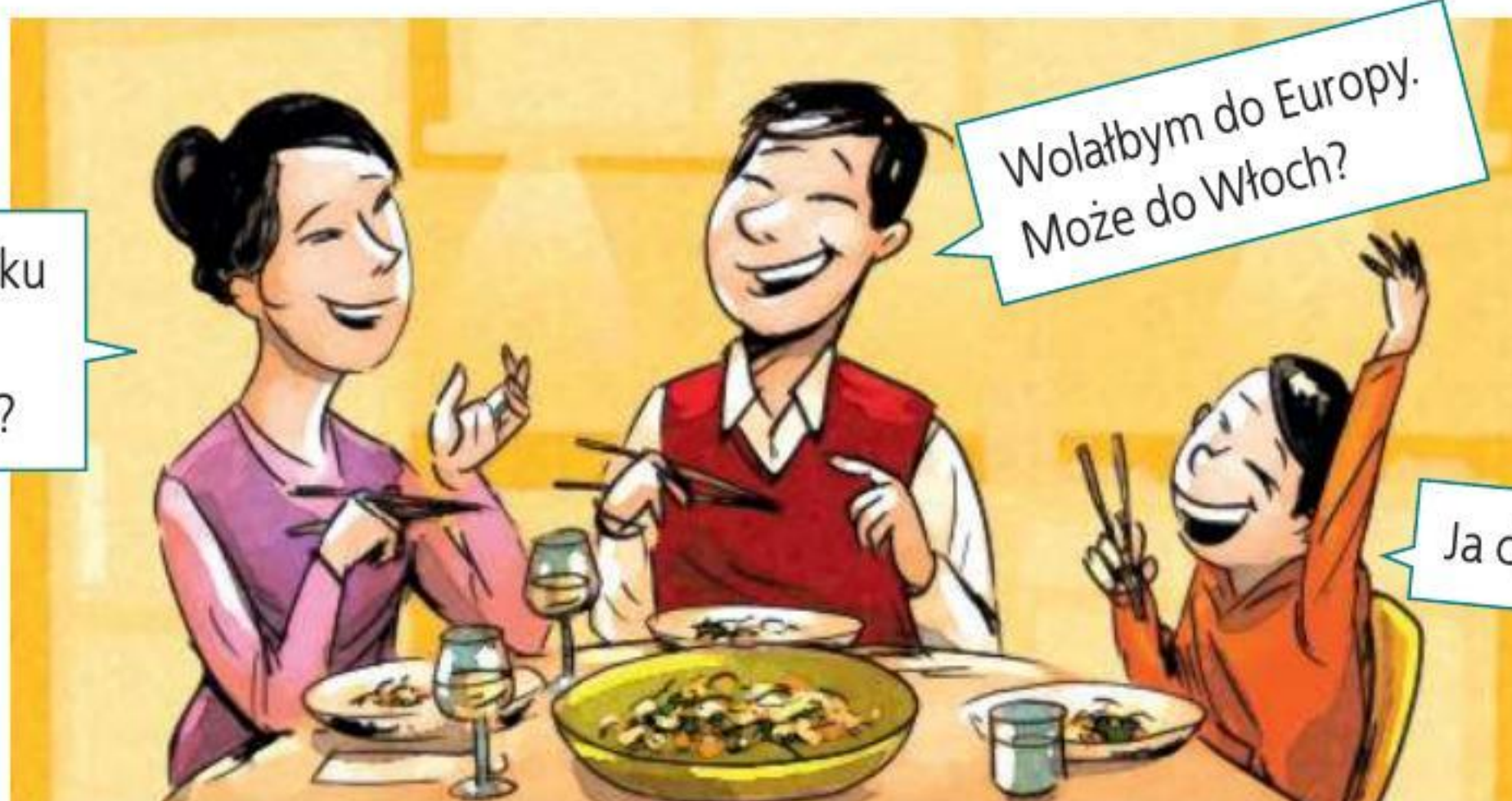

Dobrze robimy, że nie sprowadzamy urządzeń z zagranicy. Ta krawarka do warzyw to nasz chiński wynalazek. Kroi pięć razy szybciej niż te, które mieliśmy do tej pory.

Może w tym roku pojedziemy na wakacje na Bali?

Wolałbym do Europy. Może do Włoch?

Ja chcę do Ameryki.

ćwiczenie

2

Prawda czy fałsz? Zaznacz krzyżykiem w odpowiednim miejscu.

	PRAWDA	FAŁSZ
W socjalizmie o chińskiej specyfice istnieje wolny rynek.		
Socjalizm o chińskiej specyfice opiera się na istnieniu wielu partii politycznych.		
Masakry na Placu Tiananmen dokonała w 1989 r. armia chińska, która zaatakowała pokojową demonstrację.		
Socjalistyczna gospodarka rynkowa dopuszcza działalność przedsiębiorców prywatnych.		
W socjalistycznej gospodarce rynkowej istnieje wolna konkurencja.		

Zdjęcia są ilustracją problemów, z którymi Chiny borykają się od lat 80. XX w. Napisz pod każdą fotografią, jaki problem ukazuje.

Aresztowanie tybetańskiego demonstranta przez chińską policję (Lhasa, 1995).

Osiedle robotników najemnych, którzy przybyli do Pekinu w poszukiwaniu pracy (1998).

Smog nad miastem Jiujiang (czytaj: dżudżang).

Ręczne przesadzanie sadzonek ryżu (2018).

■ Ciekawostka

W 2005 r. arabska gazeta „Al-Kuds Al-Arabi” opublikowała tekst o planach Al-Kaidy. Przywódcy tej terrorystycznej organizacji chcieli zniszczyć gospodarkę USA i ich sojuszników kosztownymi wojnami na wielu frontach. W 2020 r. miało nastąpić „totalne starcie” wierzących z niewierzącymi, zakończone „ostatecznym zwycięstwem armii islamskiej” i ustanowieniem światowego kalifatu.

ćwiczenie

1

Zaznacz krzyżykiem poprawne zakończenia zdań. Każde zdanie ma dwa poprawne zakończenia.

Panarabizm to ideologia głosząca

- ☐ konieczność prowadzenia przez muzułmanów dżihadu, tj. świętej wojny z niewiernymi.
- ☐ konieczność utworzenia kalifatu wzorowanego na średniowiecznym.
- ☐ konieczność utworzenia jednego państwa arabskiego.
- ☐ istnienie jednego narodu arabskiego.

Traktowanie islamu nie tylko jako religii, ale też jako systemu politycznego, oraz dążenie do utworzenia kalifatu na wzór średniowiecznego nazywamy

- ☐ islamizmem.
- ☐ republiką islamską.
- ☐ fundamentalizmem islamskim.
- ☐ Al-Kaidą.

Nowość wojny z terroryzmem polegała na tym, że

- ☐ była wojną toczoną na Bliskim Wschodzie.
- ☐ oprócz akcji zbrojnych obejmowała działania prawne i finansowe.
- ☐ przeciwnikiem USA i ich sojuszników były nie tylko państwa, ale też organizacje terrorystyczne rozsiane po całym świecie.
- ☐ wojska USA i ich sojuszników prowadziły działania partyzanckie.

Uzupełnij schemat.

Przyczyny i przebieg wojny z terroryzmem

11 września 2001 r. (co się stało?) .....

Prezydent USA George W. Bush ogłosił .....

W 2001 r. oddziały amerykańskie i brytyjskie wspierane przez .....
powstańców opanowały (nazwa kraju) ..... Wojna w tym
kraju trwała do 2021 r.

W 2002 r. Stany Zjednoczone oskarżyły dyktatora Iraku Saddama Husajna o pro-
dukcję ..... i wspieranie terroryzmu.

W 2003 r. wojska międzynarodowe, głównie amerykańskie i brytyjskie, rozpoczęły
wojnę w Iraku, nazwaną też .....
Po kilku tygodniach walk zajęły Bagdad i resztę kraju.

Mimo opanowania Iraku przez siły NATO dochodziło tam do ataków na żołnierzy za-
chodnich i ich irackich sojuszników, zamachów bombowych oraz walk wewnętrznych.
Z tego powodu wojna w Iraku trwała do ..... r.

Wpisz daty pod zdjęciami ukazującymi relacje izraelsko-palestyńskie w latach 1987–2005.

Uczestnik pierwszej intifady z palestyńską flagą w mieście Ramallah. Pierwsza intifada była powstaniem Palestyńczyków, którzy strajkowali, demonstrowali na ulicach oraz rzucali kamieniami i butelkami z benzyną w żołnierzy izraelskich.

Trwała od ..... do ..... r.

Historyczny uścisk dłoni premiera Izraela Icchaka Rabina (z lewej) i Jasera Arafata. W środku stoi prezydent USA Bill Clinton. OWP zawarła z Izraelem porozumienie, w którym obie strony zgodziły się na utworzenie Autonomii Palestyńskiej.

Rok .....

Manifestacja Palestyńczyków z Jerycha, którzy wyszli na ulice na wieść o zapowiedzianym utworzeniu Autonomii Palestyńskiej. Powstała ona jako załączek niepodległego państwa palestyńskiego.

Rok .....

Domy zniszczone przez armię izraelską w Strefie Gazy podczas drugiej intifady. Polegała ona na zamachach przeciwko Żydom, organizowanych przez islamistyczne organizacje palestyńskie. W odpowiedzi armia izraelska atakowała kryjówki terrorystów oraz burzyła domy Palestyńczyków.

Trwała od ..... do ..... r.

■ Ciekawostka

Flaga Unii Europejskiej – 12 złotych gwiazd na niebieskim tle – została przyjęta w 1986 r. jako flaga Wspólnoty Europejskiej, do której należało wtedy 12 państw. Postanowiono, że nawet jeśli Wspólnota się powiększy, liczba gwiazd pozostanie taka sama. Kojarzy się bowiem z liczbą godzin, miesięcy, znaków zodiaku i apostołów i symbolizuje doskonałość oraz pełnię.

ćwiczenie

1

Skreśl zdjęcie niezwiązane z przyczynami integracji europejskiej po II wojnie światowej.

Kolejka po słodycze (Londyn, 1949).

Próbna eksplozja pierwszej sowieckiej bomby atomowej (1949).

Amerykańska stacja kosmiczna Skylab na orbicie okołoziemskiej (1974).

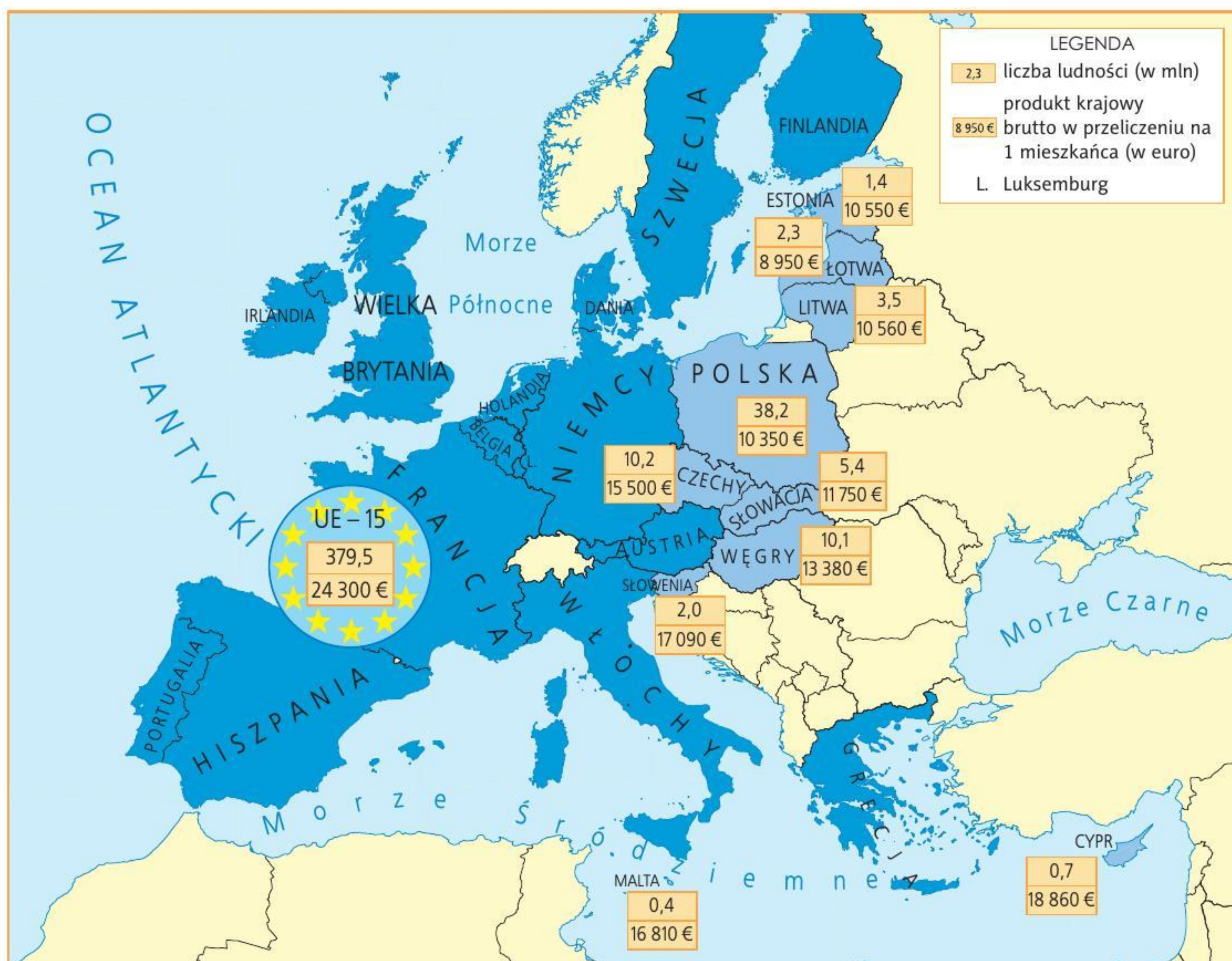
Uzupełnij kalendarium procesu integracji europejskiej.

INTEGRACJA EUROPEJSKA	
DATA	WYDARZENIE
1952	Utworzenie EWWiS, czyli .... Państwami założycielskimi były: ....
.....	Podpisanie przez państwa EWWiS traktatów rzymskich, na mocy których powstały: Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG) i Europejska Wspólnota Energii Atomowej (Euratom).
1967	Połączenie trzech wspólnot (zapisz je skrótami): 1) ....., 2) ....., 3) ..... w jedną ....., ..., w skrócie WE.
1973–1986	Rozszerzenie WE o sześć państw: ....
.....	Zawarcie przez 12 państw WE traktatu ....., zwanego traktatem z Maastricht. Przewidywał on: ■ utworzenie ....., ■ wprowadzenie obywatelstwa Unii Europejskiej, ■ zmiany instytucjonalne, m.in. powołanie Rady Europejskiej i Trybunału Europejskiego.
1 listopada 1993	.....
.....	Przystąpienie do UE Cypru, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Malty, Polski, Słowacji, Słowenii i Węgier.
2007	Przystąpienie do UE: .....

Na podstawie danych zapisanych na mapie zaznacz krzyżykiem w odpowiednim miejscu: prawda lub fałsz. Uwaga! Termin: per capita (czytaj: per kapita) oznacza: w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

W 2003 r.:	PRAWDA	FAŁSZ
Polska miała najwyższy PKB per capita spośród wszystkich państw kandydujących do UE.		
PKB per capita Czech był ok. 1,5 raza wyższy od PKB per capita Polski.		
PKB per capita Unii Europejskiej był niższy niż PKB per capita Polski i Czech.		
Unia Europejska liczyła kilkakrotnie więcej mieszkańców niż wszystkie państwa kandydujące razem wzięte.		

Liczba ludności i PKB państw kandydujących do UE w przeliczeniu na jednego mieszkańca (2003).

■ Ciekawostka

Wybitny brytyjski astrofizyk Stephen Hawking stwierdził kiedyś: „Najlepszym dowodem, jaki mamy na to, że podróż w czasie nie jest możliwa i nigdy nie będzie, jest to, że nie przeżywamy dziś najazdu hord turystów z przyszłości”.

ćwiczenie

1

Uzupełnij tabelkę o rewolucjach przemysłowych.

TRZY REWOLUCJE PRZEMYSŁOWE		
Jak się nazywała?	Kiedy trwała?	Jakie były jej główne osiągnięcia?
pierwsza rewolucja przemysłowa		Zastosowanie maszyny parowej w różnych dziedzinach gospodarki.
rewolucja .... (druga rewolucja przemysłowa)		1. Samochód spalinowy. 2. Elektryczność. 3. Industrializacja. 4. Budowa dróg i linii kolejowych. 5. Telefon.
rewolucja .... (trzecia rewolucja przemysłowa)		1. .... 2. .... 3. .... 4. .... 5. .... 6. ....

ćwiczenie

2

Dopisz właściwe pojęcie do każdego z zamieszczonych niżej wyjaśnień.

..... – społeczeństwo, które w pracy i życiu codziennym stale posługuje się technologiami informacji i łączności

..... – kultura przeznaczona dla szerokich rzesz odbiorców i niewymagająca wykształcenia

..... – rosnąca współzależność państw, społeczeństw, systemów gospodarczych i kultur całego świata

..... – proces zacierania się różnic kulturowych na świecie

ćwiczenie

3

Na s. 83–84 znajdują się zdjęcia ludzi z różnych kultur: chińskiej, zachodnioeuropejskiej (Włochy), amerykańskiej (Stany Zjednoczone), arabskiej, indyjskiej oraz rosyjskiej. Napisz przy każdym zdjęciu, którą kulturę ukazuje. Prawidłowe odpowiedzi znajdziesz na s. 88.

1

.....

2

.....

3

3

4

4

5

5

6

6

■ Ciekawostka

Lech Wałęsa zdobył niemały rozgłos barwnymi powiedzeniami, które powtarzała potem – nieraz złośliwie – cała Polska. Gdy zdecydował się kandydować na urząd prezydenta, oświadczył: „Nie chcę, ale muszę”. W debacie telewizyjnej zarzucił Aleksandrowi Kwaśniewskiemu: „A pan ani be, ani me, ani kukuryku”.

ćwiczenie

1

Kilka osób spiera się o skutki planu Balcerowicza. Wyjaśnij, co im powiesz, gdy ciebie zapytają o zdanie.

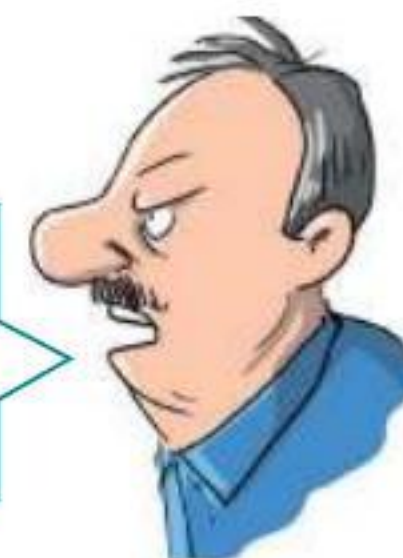
Plan Balcerowicza był konieczny. Dzięki niemu opanowaliśmy inflację i poprawiliśmy finanse państwa.

Ale Balcerowicz rozkręcił prywatną inicjatywę. Dość szybko ludzie zaczęli lepiej zarabiać.

A ciebie czego uczą w szkole o planie Balcerowicza?

Tak? A moja rodzina jadła na obiad zupę z chlebem, bo na nic innego nie było nas stać!

Właściciele firm zaczęli lepiej zarabiać, ale nie ich pracownicy. Bogaci stali się bogatsi, a biedni – biedniejsi.

Ty: .....

.....

.....

.....

.....

Napisz przy każdym rysunku, czy dotyczy czasów PRL czy pierwszych lat istnienia III Rzeczypospolitej (III RP). Ustnie uzasadnij każdą decyzję.

W pustych miejscach kalendarium lat 1989–2004 wpisz odpowiednie wydarzenia z ramki.

Uchwalenie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

- W pełni wolne wybory do sejmu i senatu. ■ Rozwiązanie PZPR.
- Polska państwem członkowskim Unii Europejskiej. ■ Przystąpienie Polski do NATO.
- Zmiana nazwy państwa na: Rzeczpospolita Polska.
- Wybory prezydenckie – Lech Wałęsa prezydentem Polski.

1989	Rozmowy okrągłego stołu. Częściowo wolne wybory. .....
1990	Wejście w życie planu Balcerowicza. ..... Rezygnacja generała Jaruzelskiego z pełnienia urzędu prezydenta Polski. „Wojna na górze” wśród liderów byłej opozycji. .....
1991	.....
1992	Przyjęcie przez sejm Małej konstytucji.
1993	Wyjazd z Polski ostatnich żołnierzy Armii Radzieckiej.
1995	Aleksander Kwaśniewski prezydentem Polski.
1997	.....
1999	.....
2003	Referendum w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej.
2004	.....

Fotografie: s. 6 – Domena publiczna; Piotr Mecik/Forum; PHAS/UIG via Getty Images; s. 8 – Leemage/East News; s. 14 – Mondadori Portfolio via Getty Images; Votava/Imagno/Getty Images; s. 23 – PAP; Hugo Jaeger/Timepix/The LIFE Picture Collection/Getty Images; Sovfoto/UIG via Getty Images; Bettmann/Getty Images; s. 32 – Photo12/UIG via Getty Images; Library of Congress/Corbis/VCG via Getty Images; s. 40 – © ZAPIRO; s. 43 – Archive Photos/Getty Images; s. 44 – Robert Nickelsberg/Liaison/Hulton Archive/Getty Images; Patrick Durand/Sygma via Getty Images; Sovfoto/UIG via Getty Images; s. 47 – Saeschie Wagner/Shutterstock; s. 52 – Stanisław Dąbrowiecki/CAF/PAP; s. 56 – Zygmunt Wdowiński/CAF/PAP; KM/PAP/CAF; Antoni Nowosielski/CAF/PAP; Lech Pieńkowski/CAF/PAP; s. 59 – Stanisław Gawliński/PAP; s. 62 – Alain Dejean/Sygma via Getty Images; s. 63 – Janusz Radziejowski/Wikipedia; Ireneusz Sobieszczuk/PAI/PAP; Leszek Jerzy Pękalski/PAP; s. 67 – Peter Turnley/Corbis/VCG via Getty Images; s. 70 – Stiebing/ullstein bild via Getty Images; Thomas Imo/Photothek via Getty Images; s. 71 – Georges MERILLON/Gamma-Rapho via Getty Images; Bodig/ullstein bild via Getty Images; s. 75 – Peter Rogers/Hulton Archive/Getty Images; Shutterstock; Huang Xiaobang Xinhua/Eyevine/East News; s. 78 – Derek Hudson/Getty Images; Georges MERILLON/Gamma-Rapho via Getty Images; David Rubinger/The LIFE Images Collection/Getty Images; SCOUT TUFANKIJAN/Polaris Images/East News; s. 79 – Popperfoto/Getty Images; Sovfoto/UIG via Getty Images; Bettmann/Getty Images; s. 83 – Jed Jacobsohn/Getty Images; Shutterstock; s. 84 – Boris-B/Shutterstock; Alberto Buzzola/LightRocket via Getty Images; Travel Stock/Shutterstock; Anton Gvozdikov/Shutterstock.

Źródła cytatów: s. 6 – Maciej Józef Kwiatkowski, *Wrzesień 1939 w Warszawskiej Rozgłośni Polskiego Radia*, PIW, Warszawa 1984, s. 47; s. 26 – Paweł Ukielski, *Spór o Powstanie Warszawskie. „Pochodnia zapalona przez naród na długie lata niewoli”*, „Biuletyn IPN” 2009, nr 8/9; s. 31 – Gary Dickson, *Krucjata dziecięca. Mroczna tajemnica średniowiecza*, Bellona, Warszawa 2010, s. 49; s. 50 – cyt. za: Leszek Pietrzak, *NKWD pacyfikuje Polskę*, „Uważam Rze. Inaczej pisane” 2013, nr 38, s. 50–53; s. 55 – Trofim Maryszczuk, *Sprawozdanie...*, 1948; s. 63 i 64 – Robert Pietrzak, *Waleśa: stan wojenny przetrzącił polski naród*, wywiad dla Polskiej Agencji Prasowej, 12.12.2011 [dostęp: 27.01.2025 <<https://dzieje.pl/aktualnosci/walesa-stan-wojenny-przetracil-polski-narod>>]; s. 64 – cyt. za: Piotr Osęka, *Wojciech Jaruzelski. Sylwetka generała*, „Newsweek” 25.05.2014; s. 65 – cyt. za: Dariusz Wilczak, *Mebel a sprawa polska*, „Newsweek” 01.02.2009; s. 67 – Przemysław Foligowski, *Białoruś. Trudna niepodległość*, Atla 2, Wrocław 1999.

Odpowiedź do ćwiczenia 3. ze s. 83–84:

- 1 amerykańska
- 2 arabska
- 3 zachodnioeuropejska
- 4 chińska
- 5 indyjska
- 6 rosyjska

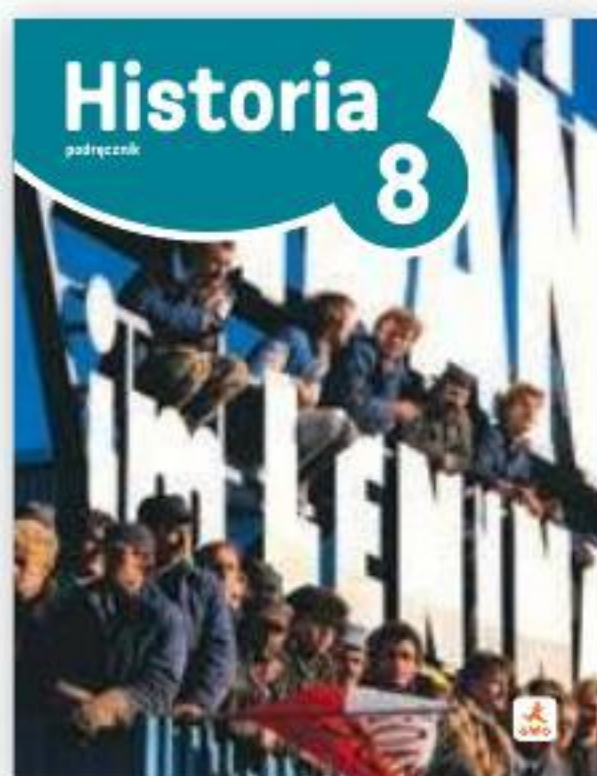
ISBN 978-83-8118-175-4

Kogo Hitler nazwał największym łajdakiem na Ziemi?
Dlaczego Chinkom nie było wolno gotować obiadów?
Co zastaniała żelazna kurtyna?
Któremu politykowi zarzucono: „A pan to ani be, ani me,
ani kukuryku”?

Odpowiedzi na te i inne pytania znajdziesz w zeszycie ćwiczeń.
Wystarczy tylko rozwiązać wszystkie zadania.
Do dzieła!

Podróże w czasie – seria książek do historii
z dobrymi tradycjami.

podręcznik

zeszyt ćwiczeń

Multipodręczniki *Podróży w czasie* –
cyfrowe wersje podręczników
na komputer i tablet.

www.ksiegarnia.gwo.pl

gwo.pl

